

Menetelmäpankki Go Strong Oy:n perhetyönohjaajien työn tueksi

Teresa Koikkalainen & Miia Saarinen

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Menetelmäpankki Go Strong Oy:n perhetyönohjaajien työn tueksi

Teresa Koikkalainen, Miia Saarinen
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2022

Teresa Koikkalainen, Miia Saarinen

Menetelmäpankki Go Strong Oy:n perhetyönohjaajien työn tueksi

Vuosi

2022

Sivumäärä

51

Tämä opinnäytetyö sijoittui perhetyön kentälle käsitellen perhetyön menetelmällisyyttä. Tämän kehittämismuotoisen opinnäytetyön toimeksiantajana oli yksityinen perhepalveluita tuottava Go Strong Oy. Opinnäytetyön kehittämistehtävän tarkoitus oli tuottaa sähköinen menetelmäpankki Go Strong Oy:n perhetyönohjaajien työn tueksi. Opinnäytetyön tavoitteena oli yhtenäistää toimeksiantajan perhetyönohjaajien työkäytänteitä sekä edesauttaa työn sujuvuutta.

Teoriaosuus käsitteli perhetyön määrittelyä, työskentelyn lähtökohtia, yhtenäisten työkäytänteiden merkitystä työn sujuvuuden kannalta sekä sosiaalialan menetelmällisyyttä. Opinnäytetyön tiedonkeruumenetelmät olivat kysely sekä kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Menetelmäpankin laadinnassa huomioitiin työyhteisön kokemukset ja toiveet, joita kartoitettiin sähköisellä kyselyllä. Kirjallisuuskatsauksen avulla selvitettiin minkälaisia menetelmiä perhetyössä käytetään, joten se loi myös tieteellisen ja teoreettisen pohjan menetelmäpankin sisällön koostamiselle. Tuloksissa nousi esiin lasten ja perheiden moninaisia tarpeita ja haasteita, joiden kanssa työskenneltäessä perhetyön menetelmällisyyttä voi hyödyntää. Tutkimusaineistot käsiteltiin sisällönanalyysin keinoin luokittelemalla ja kuvailemalla.

Tavoitteena oli luoda selkeä ja helpokäyttöinen materiaalipankki, jota voidaan käyttää vaivattomasti myös työkentällä asiakaskäyntien aikana. Menetelmäpankin sisältö teemoiteltiin kirjallisuuskatsauksesta sekä työntekijöille suunnatusta kyselystä nousseiden aihealueiden pohjalta, jotka ovat arki, lapset, nuoret, maahanmuuttajat, mielenterveys ja päihde, sukupuoli- ja verkostotyöskentely, tunnetaidot, tutustuminen, vanhemmuus, voimavarat sekä roolikartat. Menetelmäpankkiin haluttiin koota mahdollisimman monipuolisesti erilaisia menetelmiä ja työvälineitä, jotka palvelevat erilaisia asiakkaita erilaisissa elämäntilanteissa. Saadun palautteen perusteella menetelmäpankki palvelee toimeksiantajan tarpeita ja se otetaan käyttöön Go Strong Oy:n kotiin vietävissä palveluissa. Kiitosta sai erityisesti menetelmäpankin selkeys, sisällön monipuolisuus ja visuaalisuus. Jatkokehittelyn näkökulmasta on toivottavaa, että menetelmäpankkia päivitetään asiakkaiden ja työntekijöiden tarpeiden mukaan.

Asiasanat: menetelmä, menetelmäpankki, perhetyö, työväline

Teresa Koikkalainen, Miia Saarinen

Method bank to support the work of Go Strong Oy's family work counselors

Year	2022	Pages	51
------	------	-------	----

This thesis was placed in the field of family work. Focus of this thesis was in family work methodology. The client company of this developmental thesis was Go Strong Oy, which provides family services in the private sector. The purpose of the thesis was to provide an electronic method bank to support the work of Go Strong Oy's family workers. The aim of this thesis was to unify the work practices of the client's family workers and to support fluency of their work.

Theory part of the thesis handled definitions of the family work, basis of family work practices, significance of unified work practices in terms of work fluency as well as methodological questions of social work. The data collection methods of the thesis were an electronic survey and a descriptive literature review. Experiences and wishes of the work community, which was mapped in the electronic survey were taken into account in the compiling of the method bank. In the literature review different kinds of practices of family work were investigated so it also created a scientific and theory basis for the content of the method bank. In the findings of the study appeared the diverse needs and challenges of children and families with whom the methodology of family work can be used. The data of the study analyzed with content analysis method data was categorized and described.

The aim was to create a method bank that is explicit and user friendly also in way that it could easily be used during client visits. The content of the method bank was themed from the result of the literature review and the survey themes were everyday life, children, youth, immigrant, mental health and intoxicant, family tree and social network working, emotional skill, familiarizing, parenthood, recourses and role map. It was seen important to combine various methods and tools to the method bank serve different kinds of clients in distinct life situations. Based on the feedback received, the method bank serves the needs of the client and will be used in Go Strong Oy's home services. Especially the clarity of the method bank and the versatility and the visuality of the content were praised. From the point of view of further development, it is desirable that the method bank will be updated according to the needs of customers and employees.

Keywords: method, method bank, family work, tool

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Kehittämistyön toimintaympäristö	7
3	Perhetyön määrittelyä	8
3.1	Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö	9
3.2	Lastensuojelulain mukainen perhetyö	9
3.3	Perhetyön työskentelyn lähtökohtia	10
4	Yhtenäiset työkäytännöt ja menetelmällisyys sosiaalialalla	14
5	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus.....	17
6	Opinnäytetyön toteutus.....	17
6.1	Sähköinen kysely.....	19
6.2	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	23
6.2.1	Tilanteet ja tarpeet	26
6.2.2	Menetelmät ja työvälineet.....	29
6.2.3	Menetelmien valintaa ohjaavat asiat.....	31
7	Kehittämistyön tuotos ja arviointi.....	33
7.1	Tuotoksen arviointi	35
7.2	Kehittämisprosessin arviointi.....	36
7.3	Eettisyys ja luotettavuus	37
8	Pohdinta	39
	Lähteet	41
	Kuviot.....	44
	Taulukot.....	44
	Liitteet	45

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat joutuneet viime vuosina ennen näkemättömällä tavalla joustamaan ja kehittämään uusia toimintatapoja kyetäkseen vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin maailman laajuisen koronapandemian keskellä. Suomessa asetettujen koronarajoitusten sekä riskiryhmien suojelun vuoksi kasvokkaisia lähitapaamisia ei ole välttämättä voitu toteuttaa täysin normaalisti epidemian aikana. Näin on ollut myös perhetyön kohdalla.

Muuttunut maailman tilanne herätti meidät pohtimaan millaisia sähköisiä työvälineitä sosiaalihuollon asiakastyöhön voisi kehittää ja joita voisi hyödyntää myös etäyhteyksillä tehtävässä asiakastyössä. THL:n ja Lastensuojelun keskusliiton tekemän selvityksen mukaan kunnista noin puolet arvioi, että 20-30 % kaikesta talvella 2020-2021 tehdystä perhetyöstä ja muista annetuista tukitoimista toteutettiin etäyhteyksin. Saman selvityksen mukaan perhetyön toteuttaminen etäyhteyksin on koettu haastavaksi, ja sillä on ollut negatiivinen vaikutus työn laatuun. (Eriksson, Nelimarkka, Paasivirta, Tiili & Yliruka 2021.) Itsenäisyyden juhluvuoden säätiö, Pelastakaa Lapset ja Punainen Risti (2021) ovat yhdessä tehneet laajan kannanoton perhetyön digitaalisten työkalujen kehittämisen puolesta. Kannanoton yhtenä teemana oli, että etätyöskentelyn vuoksi monipuolistuneen asiakastyön myötä perhetyössä on syntynyt tarve erilaisia työmenetelmiä kokoavalle menetelmäkirjastolle, josta voisi vaivattomasti ottaa käyttöön erilaisia asiakastyössä hyödynnettäviä menetelmiä. Heidän näkemyksensä mukaan perheillä tulisi vastedes ilman koronaepidemiaakin olla mahdollisuus etätapaamisiin.

Tämä kehittämismuotoinen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä perhepalveluita tuottavan Go Strong Oy:n kanssa. Kehittämistehtävän tarkoituksena oli tuottaa sähköinen menetelmäpankki perhetyönohjaajien työn tueksi. Opinnäytetyön tavoitteena oli yhtenäistää Go Strong Oy:n perhetyönohjaajien työkäytänteitä sekä edesauttaa työn sujuvuutta. Menetelmäpankin laadinnassa otettiin huomioon työyhteisön kokemukset, ajatukset ja toiveet, joita kartoitettiin sähköisen kyselyn avulla. Toisena menetelmänä hyödynnettiin kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, jonka laadintaa ohjasi tutkimuskysymyksemme ”Minkälaisia menetelmiä perhetyössä käytetään?”. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus antoi perhetyön menetelmällisyydestä tutkittuun tietoon perustuvan kuvauksen, joka osaltaan toimi pohjana menetelmäpankin kokoamisessa.

2 Kehittämistyön toimintaympäristö

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi vuonna 2018 perustettu Go Strong Oy. Go Strong on Espoossa, Helsingissä ja Vantaalla toimiva suomalainen yritys, joka tuottaa moderneja ja laadukkaita lastensuojelun laitospalveluita sekä avopalveluita lapsille, nuorille ja perheille (Go Strong 2022a). Go Strongin moniammatillisessa työryhmässä työskentelee lähihoitajia, sairaanhoitajia, sosionomeja, erityisopettaja, farmaseutti sekä psykologi. Moniammatillisen työryhmän ansiosta lasten, nuorten ja perheiden erilaiset yksilölliset tarpeet tulee huomioiduksi ja niihin kyetään vastaamaan parhain käytettävissä olevin keinoin.

Go Strongin avopalveluihin lukeutuu sisällöltään ja intensiteetiltään vaihtelevia palvelumuotoja, joiden tavoitteena on auttaa vahvistamaan perheiden arkea, hyvinvointia sekä toimintakykyä. Yrityksen palveluvalikko on suunniteltu siten, että asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin pystytään reagoimaan nopeasti ja oikea-aikaisesti. Työskentely pohjautuu vahvasti avoimelle dialogille asiakkaiden kanssa, päämääränä saavuttaa yhteinen ymmärrys, jotta perheen tueksi löydettäisiin parhaimmat ja luovimmat ratkaisut.

Avopalveluiden tavoitteena on tuottaa mahdollisimman tehokasta ja vaikuttavaa muutos- ja tukityötä, josta sovitaan yhdessä sosiaalitoimen viranomaisen kanssa. Avohuollon palveluihin lukeutuu perhetyö ja tehostettu perhetyö, lapsen tai nuoren lähiympäristöön vietävä tuki, tukijaksot, jälkihuolto sekä ammatillinen tukihenkilötoiminta. (Go Strong 2022b.)

Tavoitteemme oli löytää kehittämistyölle aihe, jolle olisi selkeä työelämästä kumpuava tarve ja joka palvelisi myös omaa ammatillista kehitystämme. Kehittämistyön suunnittelun aikaan Go Strong Oy oli varsin tuore yritys, joka vielä käynnisteli perhetyön palvelua ja tuolloin palvelun työkäytänteitä vasta haettiin ja hiottiin. Tämän myötä kehittämistyöksemme valikoitui perhetyön työmenetelmien ja -materiaalien jäsentäminen. Go Strongilla perhetyötä toteutetaan kunnan sosiaalitoimen ohjaamana sosiaalihuoltolain (1301/2014) tarkoittamana perhetyönä sekä lastensuojelulain (417/2007) mukaisena tehostettuna perhetyönä.

Työskentely pohjautuu perheen ja sosiaalitoimen yhdessä laatimalle palveluntarpeen arviolle tai asiakassuunnitelmalle. Perhetyön tavoitteet sovitaan yhdessä asiakkaan ja sosiaalitoimen kanssa. Tavoitteena saattaa olla esimerkiksi koulunkäyntiin, kasvatukseen, arjen sujuvuuteen tai perheen vuorovaikutukseen liittyvät haasteet. Tehostetussa perhetyössä tarve on usein vahvemmalle tuelle arjessa ja edellisten lisäksi saatetaan työskennellä esimerkiksi lapsen mahdollisen sijoituksen tai sijoituksesta kotiutumisen parissa. (Go Strong 2022c.)

Kehittämistehtävän tarkoituksena oli koostaa menetelmäpankki, joka vastaisi menetelmällisesti lasten, nuorten ja perheiden erilaisiin tuen tarpeisiin.

3 Perhetyön määrittelyä

Perhetyötä voidaan määrittellä monin eri tavoin esimerkiksi työskentely-ympäristön ja työn sisällön ohjaamana. Laajimmillaan perhetyön voidaan katsoa tarkoittavan kaikkea perheiden kanssa tehtävää työtä. (Vilen, Seppänen, Tapio & Toivanen 2014, 26.) Perhetyö on ammatillista ja tavoitteellista työskentelyä, jolla pyritään tukemaan perheitä erilaisissa elämäntilanteissa. Työskentelyn lähtökohtana on perheen tarpeet, joihin pyritään joustavasti vastaamaan, jotta muutos mahdollistuu. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 12.) Perhetyötä tuottaa ja toteuttaa monenlaiset toimijat, kuten päivähoitot, neuvolat, seurakunnat ja kuntien sosiaalitoimet. (Vilen ym. 2014, 26.) Sosiaalitoimien järjestämää perhetyötä ohjaa muun muassa sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja lastensuojelulaki (417/2007), jotka velvoittavat kunnat järjestämään perhetyön palvelut kuntalaisilleen tarvetta vastaavasti. Monet kunnat tuottavat itse perhetyön palveluita, mutta tämän lisäksi niitä monesti ostetaan myös yksityisiltä palveluntuottajilta (STM 2021).

Perhetyön tilaa on selvitetty valtakunnallisen LAPE-hankkeen avulla vuonna 2018. Selvityksessä todettiin perhetyön palvelukentän olevan sekava. Tulosten mukaan perhetyötä, lapsiperheiden kotipalvelua sekä sosiaaliohjausta ei aina eroteta toisistaan ja perhetyön palveluita toteutetaan kunnissa kirjavasti. Perhetyön monimuotoisuutta selkiinnyttämään laadittiin porrasteisuutta kuvaava malli, jossa työskentely on jaettu kolmeen tasoon; varhaisen tuen perhetyöhön, erityisen tuen perhetyöhön sekä tehostettuun perhetyöhön. (Perhetyön perhonen 2018, 14.) Näistä ehkäisevä varhaisen tuen perhetyö on kestoltaan pääasiassa tilapäistä ja palveluntarpeen arviointi on kevyt. Ohjaustyötä tehdään perheen arjessa ja työskentelyn tavoitteena on vaikuttaa vuorovaikutukseen sekä voimavarojen vahvistamiseen. Työskentelyssä voidaan hyödyntää ryhmiä ja tarvittaessa myös monitoimijaista työtä. (Alatalo, Miettunen, Liukko, Kettunen & Normia-Ahlsten 2019, 27-28). Ajatuksena on, että ehkäisevää perhetyötä saadaksesen riittää, että asiakas itse ottaa yhteyttä suoraan perhetyöntekijäänsä, perhetyön esihenkilöön tai palveluohjaajaan ja työskentely alkaisi heti ilman erillistä asiakasohjausta (Perhetyön perhonen 2018, 14). Erityisen tuen perhetyössä työn keskiössä on erityistä tukea tarvitseva lapsi. Työ alkaa sosiaalihuoltolain mukaisella palveluntarpeen arvioinnilla ja työskentelystä vastaa kunnan sosiaalitoimintakäytäntö. Kestoltaan erityisen tuen perhetyö on pidempää kuin varhaisen tuen perhetyö. Työskentely on joustavaa ja sitä tarjotaan vuorokauden ajasta riippumatta perheen tarpeen mukaisesti. Työtä tehdään monitoimijaisesti sisältäen tarvittaessa kriisityöskentelyä ja intensiivijaksoja. Työskentely on luonteeltaan kuntouttavaa ja korjaavaa. Tehostettua perhetyötä taas säätelee lastensuojelulaki ja työtä kuvastaa keskeisesti lapsen suojelun tarve. Työskentely voi sisältää varhaisen tuen ja erityisen tuen sisältöjen lisäksi muun muassa kuntoutusta, hoitoa ja suojelua sekä perheen jälleen yhdistämistä. Työskentelyn tavoitteena on muutos, se on kannattelevaa, korjaavaa ja kuntouttavaa. Työskentelymuotona tulisi suosia systemistä

perhetyötä ja työskentelyssä tulisi hyödyntää kuntouttavia ja arvioivia menetelmiä. (Alatalo ym. 2019, 27-28).

3.1 Sosiaalihooltolain mukainen perhetyö

Sosiaalihooltolaki (1301/2014) velvoittaa kunnat järjestämään perhetyön palvelut kunnissaan siinä laajuudessaan ja sisällössään kuin kunnassa oleva tarve edellyttää. Sosiaalihooltolain (1301/2014) 13 § takaa, että lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut tarvittavassa laajuudessaan vuorokauden ajasta riippumatta. Perhetyö on tarkoitettu kaikille kunnan asukkaille tarpeen niin vaatiessa ja sosiaalihooltolain (1301/2014) 36 §:n mukaisesti lähes poikkeuksetta jokaisella on oikeus saada palveluntarpeensa arvioituksi. Vain ilmeisen tarpeettomissa tilanteissa palvelun tarpeen arviointi voidaan jättää tekemättä. Palveluiden tulee siis vastata lasten ja heidän perheidensä tuen tarpeisiin, joita voi olla esimerkiksi jokapäiväisen elämän tuki, taloudellinen tuki, äkillinen kriisitilanne, lähisuhde- ja perheväkivallasta johtuva tuen tarve, syrjäytymisen torjuminen ja osallisuuden lisääminen, lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen tai esimerkiksi päihteiden ongelmakäytöstä, mielenterveyden haasteista tai muusta vammasta tai sairaudesta johtuva tuen tarve.

Sosiaalihooltolain mukaisen perhetyön tarkoituksena on tukea erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten terveyttä ja kehitystä. Perhetyön voidaan nähdä olevan sosiaaliohjausta, jonka sisältönä on esimerkiksi ohjata lasten hoidossa ja kasvatuksessa, ohjata arjen ja arkirutiinien hallinnassa, tukea perheen toimintakykyä ja vuorovaikutustaitoja sekä edesauttaa perheen sosiaalisten verkostojen vahvistumisessa ja laajentumisessa. (THL 2021.) Se on kokonaisvaltaista, pitkäjänteistä ja suunnitelmallista työskentelyä, jonka tavoitteena on perheen omien voimavarojen tunnistaminen, elämäntilanteen tukeminen ja arjessa selviytymisen vahvistaminen. Perhetyö voi pitää sisällään keskustelutukea, mukanaoloa perheen arjessa ja harrastuksissa tai esimerkiksi ryhmätoimintaa. (STM 2017, 58-59.) Sosiaalihooltolain mukaisen perhetyön tavoitteena on kyetä tarjoamaan lapsille, nuorille ja perheille tukea oikea-aikaisesti, mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhaisen tuen myötä voidaan esimerkiksi ehkäistä haasteiden kasvamista ja kasautumista sekä välttää lastensuojelun tarpeelta. (THL 2021.)

3.2 Lastensuojelulain mukainen perhetyö

Lastensuojelulain mukainen tehostettu perhetyö pitää sisällään samoja teemoja kuin sosiaalihooltolainmukainenkin perhetyö, mutta se on usein sosiaalihooltolain mukaiseen perhetyöhön verrattuna intensiivisempää. Tehostetun perhetyön asiakkaiksi ohjautuvat perheet tarvitsevat erityistä tukea ja ohjausta, sillä tilanteet perheissä ovat usein haasteellisia ja kriisiytyneitä. Työskentelyn yhtenä pyrkimyksenä voi olla

esimerkiksi huostaanotolta välttyminen. Tehostettu perhetyö on usein monialaista työtä perheen tarpeiden mukaisesti. Työskentelyn lähtökohtana tulisi aina olla yhteistyö, vaikkakin lastensuojelun asiakkuuden ollessa kyseessä perhettä voidaan myös velvoittaa osallistumaan työskentelyyn. Tehostetun perhetyön onnistumisen ja vaikuttavuuden kannalta keskeistä on, että perhe on motivoitunut työskentelyyn ja tunnistaa oman muutostarpeensa. (THL 2020.)

Lastensuojelulain (417/2007) 36 §:n mukaisesti lastensuojelun asiakkuudessa olevalle perheelle tulee järjestää tarpeen niin vaatiessa lastensuojelun avohuollon tukitoimena tehostettua perhetyötä. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on lastensuojelulain 34 §:n mukaisesti edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kykyä ja mahdollisuutta hyvään kasvatukseen. Lähtökohtaisesti lastensuojelun avohuollon tukitoimista vastaa lastensuojelulain 16 §:n mukaisesti lapsen tai nuoren kotikunta ja asiakkuudesta vastaa 13 b §:n mukaisesti lapselle tai nuorelle erikseen nimetty sosiaalityöntekijä. Lastensuojelulain 5 § ja 20 § velvoittavat lastensuojelua toteutettaessa kiinnittämään erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö tulisivat kirjata asianmukaisesti lasta koskeviin asiakirjoihin.

3.3 Perhetyön työskentelyn lähtökohtia

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden, kuten myös perhetyön, yhtenä lähtökohtana on asiakaslähtöisyys. Asiakaslähtöisen orientaation taustalla on vahvasti humanistisia juuria, jotka korostavat asiakkaan kunnioitusta, yksilöllisyyttä ja kuulluksi tulemisen tarvetta. Lisäksi taustalta löytyy liiketaloudellisia juuria, joissa korostuu palveluiden joustavuus ja tarvelähtöisyys. Orientaation historia ulottuu 1930-luvun Yhdysvaltoihin, jolloin humanistisen psykologian edustaja Carl Rogers ryhtyi kehittämään sensitiivisempää työtettä, jossa korostuisi asiakkaan oma tietämys, jota tulisi myös hyödyntää. Rogers näki vallalla olevat auttamisen tavat liian teknisiksi ja metodikeskeisiksi. Hän ajatteli, että asiakastyössä erityisen oleellista on tapa, jolla asiakas kohdataan. Asiakaslähtöisen orientaation keskiössä on asiakkaan itsensä määrittelemä tilanne ja tuottama tieto sekä asiakkaan tarpeista lähtevä työskentely. (Mönkkönen 2018, 81-82.) Järvinen ym. (2012, 18) määrittelevät asiakaslähtöisyyttä kuvaaviksi periaatteiksi asiakkaan kunnioittamisen, yksilön ja perheen tarinan ja kokemuksen ainutkertaisuuden, luottamuksen, rehellisyyden ja avoimuuden, kokonaisvaltaisuuden sekä valinnanmahdollisuuden. He katsovat, että oleellinen osa asiakkaan tarpeiden ja toiveiden kuulemisesta on asiakkaan oikeuksista tiedottaminen ja niiden lisääminen.

Vilenin ym. (2014, 24-29) mukaan myös perhekeskeisyys on oleellinen perhetyön lähtökohta ja sitä voidaan määritellä hyvin pitkälle saman suuntaisesti kuin asiakaslähtöisyyttä. Perhekeskeisessä työskentelyssä huomio kiinnitetään yksilön sijaan myös muihin perheen

jäseniin ja heidän keskinäisiin rooleihinsa. Taustalla on ajatus jokaisen perheen ja sen jäsenen ainutkertaisuudesta. Tyypillistä perhekeskeiselle työskentelylle on, että perheenjäsenet itse määrittelevät voimavarojaan, tarpeitaan, toiveitaan ja tavoitteitaan. Perheen kanssa työskentelevältä työntekijältä tämä edellyttää toisen puolesta tietämisen ja tekemisen näkökulmasta luopumista sekä kykyä muovata omaa toimintaa asiakkaan ja perheen tuottaman tiedon pohjalta. Järvinen ym. (2012, 24) määrittelevät perhekeskeisyyttä samansuuntaisesti. He kirjoittavat myös, että vaikka työskentelyssä huomio kiinnitettäisiin erityisesti osaan perheenjäsenistä, tulisi kaikki perheenjäsenet kuitenkin ottaa huomioon. Tapaamisia voidaan järjestää erilaisin kokoonpanoin ja perhe itse voi määrittää mitä aiheita käsitellään kulloinkin ja kenen kanssa. Oleellista on hyödyntää perheenjäsenten asiantuntijuutta myös silloin, kun valitaan työskentelyssä käytettäviä menetelmiä.

Lasten ja perheiden kanssa työskennellessä edellisten lisäksi erityisen tärkeää on lapsikeskeinen työskentely, johon keskeisesti liittyy lapsen kuulluksi tuleminen ja osallisuus. Lapsikeskeisen työskentelyn merkitys on korostunut 2000-luvun lastensuojelussa, minkä johdosta lapsia ei tarkastella pelkästään osana heidän perhettään, vaan myös lapsina ja nuorina, joiden oma näkemys lastensuojelullisia toimenpiteitä vaativista ongelmista saattaa olla hyvinkin erilainen kuin heidän vanhemmillaan tai viranomaisilla on. (Aaltonen & Heikkinen 2013, 197.) Perhetyössä lapsen osallisuutta voidaan vahvistaa monenlaisin keinoin ja työskennellessä merkityksellistä on tuoda lasta näkyväksi niin hänelle itselleen, perheelleen kuin myös läheisilleen. Hyviä toimintatapoja lapsen osallisuuden tukemiseen ovat lapsen omat tapaamiset ja lapsen kanssa yhdessä tekeminen. Tällöin mahdollistuu paremmin lapsen aito kohtaaminen sekä hänen kuulluksi tulemisensa. On tärkeää kohdata lapsi kunnioittavasti ja lapselle olisi hyvä välittyä tunne siitä, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa. Lapselle tulisi sanoittaa työskentelyä, keskustelun tulisi olla sävyiltään myönteistä sisältäen myös myönteistä palautetta, jotka osaltaan vahvistavat lapsen minäkuvaa. Tiedon tuottaminen on erityisen tärkeää ja työntekijän tulisikin tehdä lasta näkyväksi myös kirjauksissa. Ikätasoisesti lasta itseään voi osallistaa myös itse kirjaamiseen. (Perhetyön perhonen 2018, 4.)

Eryteisesti tehostetussa perhetyössä lapsikeskeisen orientaation tulisi olla tärkeässä asemassa. Hallituskaudella 2016-2019 toimeenpantiin Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE. Osana LAPEA koostettiin lastensuojelun ja lastenpsykiatrian asiantuntijoista koostuva työryhmä, joka työskenteli syksyn 2016 tavoitteenaan tuottaa ehdotus laadukkaasta ja vaikuttavasta lastensuojelun perhetyön ja perhekuntoutuksen toimintamallista. Raportissa tuodaan esiin keinoja lastensuojelun perhetyön vaikuttavuuden ja laadun parantamiseen. Tärkeimmiksi keinoiksi työryhmä nosti lapsikeskeisen suojelun ja koko perheen kuntoutuksen. Työryhmä erotteleeikin tehostettua perhetyötä muista perhetyön muodoista juuri lapsikeskeisen suojelun kautta. He määrittelevät lapsikeskeisen suojelun tarkoittavan tasapainoista lapsen, vanhemman ja koko perheen kanssa toteutettavaa työskentelyä.

Oleellista orientaatiossa on, että perheen jokaista lasta havainnoidaan jokaisen lapsen yksilöllisiä kokemuksia huomioon ottavalla tavalla, kun muutosta vaativia asioita tarkastellaan. Tällä tavoin pystytään paremmin tukemaan niin lapsen kuin myös vanhemman toimijuuden vahvistumista sekä lapsen omaa turvallisuuden tunnetta. Näin toimien kyetään myös vahvistamaan vanhemmuutta hyvän vanhemmuuden yleisen tiedon sijaan juuri kyseessä olevan lapsen todellisiin kokemuksiin perustuen. Tärkeää on, että eri-ikäisille lapsille mahdollistuu tuen saanti riippumatta siitä ottaako vanhempi itse tarjottua tukea vastaan. Tehostetun perhetyön ensisijaisena tavoitteena on mahdollistaa tarpeeksi turvallinen arki lapselle hänen omassa kodissaan. Lapsikeskeisen työskentelyn merkityksellisyydestä huolimatta työryhmä viittaa työpaperissaan kyselytutkimukseen, jonka mukaan lapsikeskeiseen työskentelyyn kentällä tosiasiallisesti vaikutetaan sitoutuvan heikosti ja sitä tuodaan esiin vaihtelevasti. Useat palveluntuottajat kuvauksissaan tuovat esiin lapsi- ja perhekeskeistä työskentelyä, mutta esimerkiksi kuvatessaan työsisältöä menetelmien, uupuu kuvauksista usein eri-ikäisten lasten kanssa käytettävät menetelmät ja taasen vanhemmuuden tukemiseen ja arviointiin hyödynnettävät strukturoidut menetelmät usein korostuvat. Lapsikeskeinen orientaatio tunnustetaan ja sen tarve tunnistetaan, mutta orientaation syvempi omaksuminen ja sen kautta työskentely vaatii työyhteisöiltä vahvaa panostamista. Lisäksi työryhmä esittää, että eri-ikäisten lasten kanssa työskentelyyn käytettäviä menetelmiä tulisi kehittää ja jo olemassa olevia menetelmiä tulisi systemaattisesti ottaa käyttöön, jotta tehostetun perhetyön lapsikeskeistä suojelua voitaisiin vahvistaa. (Alatalo, Lappi & Petrelius 2017, 4, 10-11, 27-29.)

Yksi keskeisistä perhetyön työskentelyn taustalla vaikuttavista työotteista on systeemisyyden. Systeemisyyden voidaan ajatella olevan näkökulma ihmiselämään, jossa huomio kiinnittyy monitahoisiin vuorovaikutussuhteisiin eri tekijöiden välillä. Systeemiajattelussa todellisuuden katsotaan olevan sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentunut ja sen nähdään olevan jatkuvassa muutoksessa. Maailmaa tutkitaan kommunikaatio- ja vuorovaikutussuhteina. (Aaltio & Isokuortti 2019.) Perhetyössä huomiota kiinnitetään perheenjäsenten keskinäisten suhteiden lisäksi perheen verkoston välisiin suhteisiin sekä suhteiden toimivuuteen, merkitykseen ja kehittämistarpeisiin (Järvinen ym. 2012, 26). Tämän lisäksi perheen systeemiin voidaan nähdä vaikuttavan ympäristön ja yhteiskunnan väliset suhteet. Systeemiajattelussa kaikki tekijät kytkeytyvät toisiinsa monin eri välityksin. Näiden monitahoisten kytkösten vuoksi jokainen ja kaikki vaikuttaa kaikkeen. Syy-seuraussuhteet eivät ole suoraviivaisia yksisuuntaisia, vaan vaikutukset tapahtuvat usein kehämäisesti, jokaisen systeemin osan ollen sekä syy että seuraus systeemin sisäisessä vaikutusketjussa. Jotta muutokset mahdollistuvat ja niitä saadaan aikaiseksi, edellytyksenä on, että jokainen tunnistaa oman vaikutuksensa systeemiin. (Aaltio & Isokuortti 2019.) Systeemisen työskentelyn keskiössä on keskusteleva, kunnioittava ja ratkaisukeskeinen vuorovaikutus. Työskentelyssä panostetaan luottamuksellisen asiakassuhteen rakentumiseen, mikä mahdollistaa sen, että silloin voidaan pohtia tarkemmin

lapsen ja perheen tarpeita ja tilannetta sekä puheeksi ottaa vaikeitakin asioita. Lapsi, perhe sekä heidän kanssaan työskentelevät ammattilaiset etsivät perheen elämäntilanteeseen vaikuttavia tekijöitä ja yhdessä keskustellen punnitsevat eri ratkaisuvaihtoehtoja. Näin toimimalla on mahdollista saada aikaan myönteisiä sekä pysyviä muutoksia. (THL 2022a.)

Perhetyön menetelmällisyyden keskiössä on myös keskustelu, jonka yhteydessä korostetaan erityisesti asiakkaan dialogista kohtaamista (THL 2021). Dialoginen työtapa tarkoittaa pyrkimystä rakentaa yhteistä ymmärrystä keskustelijoiden välillä ja antaa kaikille osapuolille mahdollisuus tulla kuulluksi. Dialogisuus on kuitenkin enemmän kuin keskusteleminen tai toisen kuunteleminen. Mönkkösen mukaan ”keskustelu” ei ole synonyymi dialogille, sillä keskustelu voi olla hyvin pinnallista ja keskustelussa voi olla dominoiva osapuoli. Siitä huolimatta, että ammattilaisen rooli on viedä vuorovaikutusta eteenpäin ja hallita kokonaistilannetta, vuorovaikutus voi olla dialogista. Ihanteellisessa tilanteessa osallistujat oppivat uutta, voivat muuttaa mielipiteitään tai näkökulmiaan keskustelun edetessä rakentavasti. Toiminnan kautta vahvistetaan välittämisen ilmapiiriä. Hyvän vuorovaikutuksen syntyminen edellyttää riittävästi aikaa ja luottamusta, koska erityisesti sosiaalialan asiakastyöhön liittyy myös oikeutus ottaa kantaa toisen asioihin. Perhetyössä tehdään interventioita asiakasperheen tilanteeseen sekä pyritään eri tavoin vaikuttamaan perheen elämään. Auttamistyössä täytyy osata kuunnella mitä tietämystä perheelle itselleen on kertynyt lapsen asioista sekä millaisiin ratkaisuihin on päädytty aikaisemmin. Ammattilaisen on tärkeää pohtia asiakkaan tilanteen arkaluontoisuutta ja sitä, onko hänellä vielä oikeutta esittää asiasta omaa näkökulmaansa. Työskentelyn alussa asiakkaalle täytyy antaa tilaa tuoda esiin ajatuksiaan ja yksilöllistä tarinaansa. Oikeutus kannanottoihin kehittyy hiljalleen ja keskustelu voidaan viedä uudelle tasolle, kun työskentelyssä edetään maltillisesti. Jos haastavat asiat otetaan liian nopeasti puheeksi, voi asiakas lukkiutua ja tilanteesta selvittääkseen esittää vääristeltäviä asioita. Dialogisuutta voi harjoitella, mutta sen onnistumisesta ei voi olla koskaan täysin varma, eikä se synny yleensä ensitapaamisella. Onnistuessaan dialoginen kohtaaminen ei kuitenkaan edellytä täydellistä yksimielisyyttä tai näkökulmien yhdenmukaisuutta. Toiminnan tavoitteena on saavuttaa riittävän hyvä yhteinen ymmärrys, jonka avulla pyritään saavuttamaan yhdessä asetetut tavoitteet. Yhteisen ymmärryksen ja dialogin rakentamisessa tarvitaan rohkeutta irrottautua hetkeksi omista vakiintuneista ajatusmalleista ja toisaalta heittäytyä tietämättömyyden alueelle. (Mönkkönen 2018, 108-110, 115, 143, 208-209.) Lasten sekä perheiden parissa työskentelevän ammattilaisen ymmärrys, hyväksyntä, kunnioitus ja kiinnostus asiakkaan näkökulmaa kohtaan edesauttaa yhteistyösuhteen rakentamista sekä uusien auttamiskeinojen löytämistä. Kun erilaisille näkökulmille annetaan tilaa ja kaikki osapuolet kokevat tullessaan kuulluiksi, löydetään usein ne parhaimmat ja luovimmat ratkaisut tilanteen kohentamiseksi. Kuulluksi tuleminen on jo itsessään voimauttava kokemus, joka vähentää tehokkaasti eri ikäisten hätää, huolta ja stressiä. (THL 2022b.)

Ratkaisukeskeinen lähestymistapa sopii moniin erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin. Se on kehitelty vastakohtaksi ”ongelmakeskeiselle” lähestymistavalle, jossa asiakkaan ongelmien ja niiden syiden etsimisen sijaan työskentelyn fokus on asiakkaan voimavaroissa, toiveissa, onnistumisissa sekä otetuissa edistysaskeleissa. (Anglé 2020.) Ratkaisukeskeinen näkökulma soveltuu hyvin esimerkiksi vanhemmuuden tukemiseen, jolloin vanhempia kannustetaan kiinnittämään huomionsa vaikeuksien sijaan sellaisiin hetkiin, jolloin asiat menevät hyvin. Tämä ei kuitenkaan ole aina helppoa, koska hyvän huomaaminen vaatii keskittymistä. Haastavalle käyttäytymiselle voidaan myös määrittää myönteisempi sävy, jolloin siihen sisältyy enemmän toivoa muutoksen mahdollisuudesta. Jos lapsen ongelmana on esimerkiksi ollut muiden lyöminen, lapsi voi alkaa harjoittelemaan ilmaisemaan suuttumustaan sallituilla tavoilla. Ratkaisukeskeisyyden ohella perhetyössä käytettäväksi lähestymistavaksi soveltuu voimavarakeskeisyys, joka sisältää piirteitä dialogisuudesta, narratiivisuudesta, ratkaisukeskeisyydestä sekä reflektoinnista. Voimavarakeskeinen työskentely aloitetaan kuulemalla asiakkaan toiveet ja odotukset, jonka myötä luodaan yhteistä ymmärrystä siitä, minkälaista työskentelyä asiakkaan kanssa ollaan lähdössä rakentamaan. (Korhonen & Holopainen 2015, 10-11.) Voimavarakeskeiset menetelmät soveltuvat hyvin kaikille perheiden parissa työskenteleville ammattilaisille, kuten perhetyöntekijöille, psykologeille ja terveydenhoitajille. Työskentely etenee lapsen ja perheen ehdoilla ja sitä myötä saadaan asiakas tunnistamaan elämäntilanteeseensa liittyvät muutostarpeet. Kun perhe tiedostaa voimavarojaan lisääviä ja kuormittavia tekijöitä, he voivat lähteä aktiivisesti työskentelemään voimavarojensa lisäämiseksi. Voimavarat saavat elämän tuntumaan hallittavissa olevalta ja lisäksi ne suojaavat lapsen tervettä kasvua ja kehitystä. (THL 2022c.)

4 Yhtenäiset työkäytänteet ja menetelmällisyys sosiaalialalla

Sosiaalialan asiakastyössä tavoitellaan asiakkaan yksilöllistä ja kokonaisvaltaista kohtaamista. Lastensuojelutyön piirissä perheen kanssa työskentelee tyypillisesti monia eri alojen ammattihenkilöitä, joilla voi olla käytössään toisistaan eroavat työtavat ja -menetelmät. Moniammatillinen yhteistyö perustuu siitä asiakkaalle syntyviin hyötyihin. Moniammatilliselle työskentelylle on tarvetta asiakkuuden eri vaiheissa, koska asiakkaiden elämäntilanteet ja haasteet voivat olla todella monimutkaisia ja vaativia. Asiakkaiden elämäntilanteiden kompleksisuudesta johtuen auttamistehtävään edellytetään useita eri alojen ammattihenkilöitä, joiden eri osaamisalueet täydentävät toisiaan. (Näkki & Sayed 2015, 150.) Työn tehokkuuden kannalta on tarkoituksenmukaista luoda yhtenäiset työkäytänteet, ja sitä myötä saada moniammatillinen työryhmä toimimaan toisiaan täydentävinä ja tukevinä tahoina myös menetelmällisyyden suhteen. Lähestymistavat saattavat pahimmillaan toimia jopa toisiaan vastaan, jos ne ovat hyvin erilaisia. Ammattilaisilta edellytetään keskinäistä vuorovaikutusta, jotta voidaan suunnitella yhdessä minkälaiset keinot tukevat parhaiten

asiakkaan elämäntilannetta. Asiakkaan näkökulmasta on kovin turhauttavaa ja voimia kuluttavaa täytellä samoja lomakkeita ja vastailta samoihin kysymyksiin aina työntekijöiden vaihtuessa, joten ammattilaisten keskinäinen vuorovaikutus tekee työskentelystä myös asiakaslähtöisempää. (Kaikko & Friis 2013, 117-118.)

Näkin & Sayedin (2015, 153, 155) mukaan työntekijöiden näkökulmasta yhtenäiset työkäytänteet näyttävät huolellisesti suunniteltuina ja koordinoituina tehtävinä. Kun perusasiat ovat kunnossa, työnteko on sujuvaa. Työn suunnittelu mahdollistuu, kun työntekijöille on selvää, miten asiakasprosessi etenee ja millaisin välinein työtä tehdään. Silloin on mahdollista tehdä kunkin asiakkaan yksilölliseen elämäntilanteeseen sopivia interventioita ja palvelua voidaan toteuttaa laadukkaasti ja tasalaatuisesti. Toiminta tehostuu ja päällekkäiset toiminnot vältetään, kun työkäytänteet kohdistetaan suunnitellusti. Työkäytänteiden yhtenäistäminen edellyttää organisaatiolta aikaa ja sitoutumista, mutta lopulta kehityksen tuloksena syntyy aikaresurssien säästöä. Säästöä syntyy, kun vältetään päällekkäinen asiakastyö ja palvelut osataan kohdistaa ja ajoittaa paremmin asiakkaan tilanteeseen ja tarpeisiin nähden. Työkäytänteiden yhtenäistäminen tuottaa hyötyä sekä organisaatiolle että asiakkaalle.

Työmenetelmä sosiaalityön käsitteenä on varsin monimuotoinen ja polarisoitunut, eikä sen kuvaaminen ole täysin yksiselitteistä. Sosiaalialan työmenetelmiä tarkastellessa täytyy erottaa, miten työväline ja työmenetelmä eroavat toisistaan. Asiakastyössä hyödynnettävät työvälineet ovat konkreettisia, teknisiä ja aineellisia välineitä. Ne voivat olla lomakepohjia, roolikarttoja, kysymyslistoja tai puheeksi ottamisen välineenä toimivia kuvakortteja. Työvälineiden tarkoitus on auttaa hahmottamaan ja ymmärtämään vallitsevaa tilannetta ja raportoimaan siitä. (Hirvonen, Niiranen-Linkama & Saksio 2015, 17.) Varsinkin kokemattomat työntekijät saavat konkreettisista työvälineistä turvaa, mutta yhtä lailla ne auttavat myös kokeneempia ammattilaisia asiakkaan kokonaistilanteen hahmottamisessa. (Kaikko & Friis 2013, 118.)

Työvälinettä valittaessa tulee huomioida sen taustateoria, vahvuudet ja mahdolliset katvealueet eli mitä asioita työväline ei huomioi tai mittaa. Työvälineen käyttämistä pidetään perusteltuna vasta silloin, kun sen käyttäjä ymmärtää miksi tässä tilanteessa kannattaa käyttää juuri tätä välinettä ja miten sen käyttö edistää tavoitteellista työskentelyä. Välineen valinta edellyttää sen käytöstä aiheutuvien seurausten arvioimista, ennakoivalteluihin perehtymistä, palautteen antamista sekä jälkipuintia asiakkaan kanssa. Työntekijän on myös hyvä pohtia, mitä tapahtuu tai on tapahtumatta, jos välinettä ei käytäkään. Sosiaalityön keskiössä on se, että asiakas tulee nähdyksi omana itsenään. Työvälineen käytön ei kuitenkaan pitäisi olla työn itsetarkoitus, koska silloin huomion keskipisteenä on työvälineeseen liittyvä suoritus ja asiakkaan yksilöllisyys jää taka-alalle. Esimerkiksi valmiiksi strukturoidun lomakkeen täyttäminen asiakkaan kanssa ei tulisi olla työntekijälle yksi suoritus

muiden lomassa, vaan sen tulee olla keino rakentaa syvempää asiakastuntemusta ja parempaa yhteistyösuhdetta. (Kaikko & Friis 2013, 111-112.) Asiakkaista tulee helposti objekteja, mikäli asiakastyön lähtökohdissa painotetaan yksinomaan menetelmien käyttöä. Työntekijän keskeisimpiin tehtäviin kuuluu asiakkaan tukemisen ohella kannustaa tätä ottamaan kantaa työskentelyn muotoiluun liittyviin seikkoihin, jotta löydettäisiin yhteinen tapa toimia. (Näkki & Sayed 2015, 20.)

Työmenetelmä on ammatillisten työkäytäntöjen ja toimintojen vakiintunut kokonaisuus, jonka käyttö on ammatillisen toiminnan tavoitteiden saavuttamisen kannalta perusteltua. Menetelmän tulee olla siirrettävissä muiden työntekijöiden käytettäväksi ja myös sovellettavissa ammattikunnan sisällä joko omassa tai muissa työyhteisöissä. Kertaluonteista toimintaa ei pidetä työmenetelmänä, vaan kyseessä on ennen kaikkea samankaltaisissa asiakastilanteissa toistettavissa oleva käytäntö. (Hirvonen ym. 2015, 18, 20, 21.)

Työmenetelmien avulla pyritään saavuttamaan jokin tietty tavoite. Tavoite voi olla esimerkiksi asiakkaan kuulluksi tuleminen, yhteistyösuhteen vahvistaminen tai kohtaamisen tukeminen. Menetelmiä käytetään tilanteen selkiyttämiseksi sekä muutoksen vauhdittamiseksi. (Kaikko & Friis 2013, 112.)

Menetelmäosaamisella ei tarkoiteta pelkästään toiminnallista osaamista. Kyseessä on erityisesti toiminnallinen ja ymmärtävä osaaminen. Teoreettisen tiedon hallinta ja ymmärrys vahvistavat menetelmäosaamista, koska omaksutun teoretian kautta ammattilainen kykenee selittämään toiminnassa ilmenevien asioiden välisiä yhteyksiä sekä kytkemään toiminnassa havaitsemansa asiat niitä selittävään laajempaan viitekehykseen. Teoreettinen tieto auttaa ammattilaista ymmärtämään miksi ja kenelle käytetty työmenetelmä toimii ja miten se tapahtuu käytännössä. (Hirvonen ym. 2015, 21, 28.) Kaikko & Friis (108, 112) toteavat, että menetelmäosaaminen antaa parhaimmillaan hyödyllisiä välineitä asiakkaan vuorovaikutukselliseen tukemiseen: menetelmät taustateorioineen ohjaavat työntekijöiden tapoja olla vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa ja vuorovaikutus onkin kaiken toiminnan ydin, johon työvälineiden käyttö perustuu.

Työmenetelmät heijastelevat oman aikakautensa kulttuuria sekä käsityksiä. Lisäksi aikamme ihmiskäsitys, maailmankatsomus ja arvot ohjaavat myös menetelmien kehittämistyötä. Tuore tutkimustieto nostaa esiin uutta menetelmätietoa, entistä vaikuttavampia näyttöön perustuvia työmenetelmiä tai vaihtoehtoisesti kyseenalaistaa aikaisemmat hyvinä pidetyt käytänteet. Tutkimustulosten ja pitkäaikaisten käytännön kokemusten kautta luodaan ammattihenkilöiden käyttöön juurrutettavia hyviä uusia käytäntöjä, jotka lopulta vakiintuvat osaksi ammattilaisten tekemää asiakastyötä. (Hirvonen ym. 2015, 20.) Vaikka työvälineet ja -menetelmät ovatkin monin eri tavoin hyödyllisiä, vuorovaikutuksellisen asiakassuhteen luominen on kuitenkin kaiken toiminnan ydin. Lastensuojelutyö pohjautuu ammattilaisen ja asiakkaan väliseen luottamukselliseen vuorovaikutussuhteeseen, jonka perustaksi pyritään

luomaan avoin ja salliva ilmapiiri. Myönteinen ilmapiiri mahdollistaa sen, että asiakas alkaa hiljalleen kokea muutoksen mahdollisena ja keskusteluun uskalletaan nostaa vaikeitakin asioita. Työntekijän tehtävänä on toimia kanssareflektioijana, havainnoijana sekä kysymysten esittäjänä. Erilaisten työvälineiden ja -menetelmien tehtävä on toimia tavoitteellisen työskentelyn tukena. (Kaikko & Friis 2013, 112, 118.)

5 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Tämän opinnäytetyön kehittämistehtävän tarkoituksena oli tuottaa menetelmäpankki perhetyönohjaajien työn tueksi. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on yhtenäistää Go Strong Oy:n perhetyönohjaajien työkäytänteitä sekä edesauttaa työn sujuvuutta.

Opinnäytetyöprosessin tavoitteena oli myös syventää ja vahvistaa opiskelijoiden omaa osaamista ja ymmärrystä sosiaalialan asiakastyön menetelmällisyydestä.

Kirjallisuuskatsausta ohjannut tutkimuskysymys oli ”Minkälaisia menetelmiä perhetyössä käytetään?”.

6 Opinnäytetyön toteutus

Tämä opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä sosiaalihuollon ja lastensuojelun avopalveluita tuottavan Go Strong Oy:n kanssa. Opinnäytetyön suuntaviivoista yhteistyökumppanin kanssa sovittiin keväällä 2021, jolloin käytiin keskusteluita yrityksen toimintaan liittyvistä kehittämistarpeista ja pohdittiin yhdessä opinnäytetyölle sopivaa aihetta.

Kehittämismuotoisen opinnäytetyön tarkoituksiksi valikoitui tuottaa menetelmäpankki perhetyönohjaajien työn tueksi. Perhetyötä tehdään varsin itsenäisesti kentällä asiakkaan lähiympäristöissä, joten saavutettavuuden ja käytettävyyden vuoksi muodoksi valikoitui sähköinen menetelmäpankki. Sähköisen menetelmäpankin etuna oli myös sen helppo muokattavuus. Valmiin ja helposti käytettävissä olevan menetelmäpankin myötä työntekijöiden resursseja vapautuu esimerkiksi työsuunnitteluun ja itse asiakaskohtaamisiin. Aktiivinen työstövaihe käynnistyi opinnäytetyösuunnitelman ja tietoperustan laadinnalla saman vuoden syyskuussa. Tietoperustan kirjoittaminen jäseni entisestään kehittämistehtävän tavoitetta ja tarkoitusta sekä loi opinnäytetyölle teoreettisen pohjan. Lisäksi se laajensi tämän opinnäytetyön tekijöiden ymmärrystä tutkittavaa aihetta kohtaan ja orientoi opinnäytetyöprosessin seuraaviin vaiheisiin. Varsinainen toimeksiantosopimus allekirjoitettiin opinnäytetyösuunnitelman valmistuttua marraskuussa 2021.

Menetelmäpankin sisällön laadintaa ohjasi sähköinen kysely, jolla kartoitettiin perhetyönohjaajien kokemuksia ja ajatuksia perhetyön menetelmällisyydestä sekä heidän toiveitaan menetelmäpankkia kohtaan. Sähköisen kyselyn kysymyspatteristo hyväksyttiin opinnäytetyötä ohjaavalla opettajalla sekä työelämäkumppanin edustajalla opinnäytetyösuunnitelman hyväksynnän yhteydessä joulukuussa 2021. Erillistä tutkimuslupaa ei tarvittu, koska opinnäytetyö on tilaustyö ja siihen sisältyvään sähköiseen kyselyyn vastaaminen perustui vapaaehtoisuuteen. Kysely toteutettiin tammikuussa 2022. Menetelmäpankin sisällön laadintaa ohjasi lisäksi kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Tavoitteena oli luoda tutkittuun tietoon perustuva kuvaus perhetyön menetelmällisyydestä, joka toimisi pohjana menetelmäpankin kokoamisessa. Sähköisen kyselyn ja kirjallisuuskatsauksen aineistot analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Kirjallisuuskatsausta aloitettiin työstämään tammikuussa 2022 ja se valmistui saman vuoden maaliskuussa.

Menetelmiä etsittiin ja valittiin kirjallisuuskatsauksessa sekä kyselyn tuloksissa esiintyneiden aihealueiden ja avainsanojen avulla. Menetelmiksi valittiin myös suoraan kirjallisuuskatsauksen tutkimuksissa esiintyneitä menetelmiä. Työelämäkumppanin toiveesta menetelmäpankki sisältää erityisesti keskusteluun pohjautuvia menetelmiä, joiden käyttö edellyttää konkreettisia materiaaleja. Luovia menetelmiä sekä toiminnallisiin menetelmiin sisältyviä liikunnallisia tai esimerkiksi leikillisiä menetelmiä ei toivottu tämän kehittämistyön yhteydessä koostettavan. Ajatuksena on, että menetelmäpankkia voi tulevaisuudessa laajentaa sekä päivittää tarpeen mukaan. Tässä luvussa esitetyt kehittämistyön vaiheet on havainnollistettu kehittämistyön prosessikaavion kohdissa 1-5 (Kuvio 1).

Kuvio 1: Kehittämistyön prosessikaavio mukailtu Ojasalo, Moilanen & Ritalahti (2015, 24)

6.1 Sähköinen kysely

Tässä perhetyön menetelmällisyyttä käsittelevässä kehittämistyössä käytettiin laadullisia tutkimusmenetelmiä, jotka olivat kuvaileva kirjallisuuskatsaus ja työelämäkumppanin työntekijöille suunnattu kysely. Laadullinen tutkimus tähtää todellisen elämän kuvaamiseen ja tutkimuksen lähtökohtana on hankkia tutkimuksen kohteesta mahdollisimman paljon tietoa. Määrälliseen tutkimukseen verrattuna laadullisessa tutkimuksessa ei ole pyrkimys tehdä tilastollisia yleistyksiä vaan kerätyn tiedon pohjalta tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä kokonaisvaltaisemmin ja tekee siitä omia perusteltuja tulkintoja. Tyypillisesti laadullisessa tutkimuksessa tutkimusmenetelminä käytetään erilaisia haastatteluja, kuten teema-, avoin- tai ryhmähaastatteluja. (Ojasalo 2015, 104, 105.) Valitsimme tutkimusmenetelmäksi kyselyn, koska halusimme kerätä Go Strong Oy:n perhetyönohjaajien henkilökohtaisia näkemyksiä ja kokemuksia tutkittavasta aiheesta.

Kyselyt ovat yksi yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa käytetyimmistä tiedonkeruumenetelmistä. Ne soveltuvat hyvin monien aiheiden ja ilmiöiden tutkimiseen. Menetelmänä kysely on varsin tehokas, koska sen avulla voidaan kerätä nopeasti suureltakin määrältä ihmisiä laaja tutkimusaineisto. Kyselyt toteutetaan useimmiten sähköisinä, internetissä täytettävänä kyselyinä, joissa vastaajat täyttävät itse lomakepohjaan

vastauksensa. Sähköisen tiedonkeruun etuihin lukeutuu myös se, että digitaaliset kyselyt mahdollistavat reaaliaikaisen ja jatkuvan tiedonkeruun ja tiedon hyödyntämisen. (Ojasalo ym. 2015, 121-122, 128.) Tämän opinnäytetyön sähköinen kysely toteutettiin Google Forms-kyselynhallintasovellusta hyödyntäen, koska sovellus oli tämän opinnäytetyön tekijöille entuudestaan tuttu ja se on helppokäyttöinen. Sähköiset vastaukset tallentuvat sovellukseen ja ovat sieltä helposti poimittavissa. Koska työntekijöiden henkilötietojen kerääminen tai vastaajien yksilöiminen ei ollut tarpeellista, toteutettiin kysely anonyymisti. Sähköisen kyselyn eduksi nähtiin myös se, että vastaaminen tapahtuu joustavasti työntekijöiden omien aikataulujen mukaan aikaan ja paikkaan sitomatta.

Kehittämistyön tavoitteet ovat perusta kyselylomakkeen suunnittelulle. Kyselylomakkeeseen sisällytetään ainoastaan sellaiset kysymykset, joita tarvitaan työn tavoitteiden saavuttamiseksi. Liian varhain ja hätiköidysti laaditulla kyselylomakkeella ei välttämättä saada työn tavoitteiden suuntaisia vastauksia ja jotain olennaista voi jäädä kysymättä, mikä aiheuttaa vakavia ongelmia työn laadussa ja myöhemmissä työvaiheissa. (Ojasalo ym. 2015, 130.) Tälle opinnäytetyölle asetetut tavoite ja tarkoitus ohjasivat kyselyn laadintaa. Koska kehittämistyön tavoitteena oli yhtenäistää perhetyönohjaajien työkäytänteitä sekä edesauttaa työn sujuvuutta, selvitettiin kyselyllä mitkä menetelmät ovat osana päivittäistä asiakastyötä, minkä tyyppiset menetelmät koetaan erityisen toimiviksi ja minkälaisille menetelmille tai minkä tyyppisiin asiakastilanteisiin työntekijät toivovat uusia menetelmiä kerättävän. Kysymysten asettelulla toivottiin löytyvän jo hyväksi havaittujen menetelmien lisäksi kehittämistä kaipaavia alueita, jotka osaltaan ohjaisivat menetelmäpankin koostamista.

Kyselyitä laadittaessa tulee pyrkiä kehittämistehtävän kannalta riittävän kattavaan, mutta samalla helppotajuiseen ja yksinkertaiseen kysymyksenasetteluun. Kysymysten asettelussa olisi hyvä olla tunnistettavissa jonkinlainen juoni, koska kysymysten johdonmukaisuus helpottaa vastaajaa. Lisäksi asiasisällöltään samankaltaiset kysymykset kannattaa ryhmitellä omiksi kokonaisuuksikseen. Kyselyä laatiessa on syytä pohtia sitä, että laaditaanko kysymyksiin valmiit vastausvaihtoehdot vai onko kysymys avoin. Avoimia kysymyksiä käyttämällä voidaan kerätä laadullista dataa. Täysin avoimien kysymysten sisällyttäminen kyselyyn on suositeltavaa vain silloin, kun niiden käyttöön on painava syy. Mikäli vastaajajoukon tiedetään olevan aktiivista ja kantaottavaa, voi olla hyvinkin aiheellista esittää avoimia kysymyksiä yksityiskohtaisten vastauksen saamiseksi. (Ojasalo ym. 2015, 131, 133, 134). Tämän opinnäytetyön sähköisessä kyselyssä käytettiin pelkästään avoimia kysymyksiä, koska tarkoituksena oli selvittää työntekijöiden omakohtaisia ajatuksia ja kokemuksia perhetyön menetelmällisyyteen liittyen. Kehittämistyön tarkoitus oli tuottaa perhetyönohjaajien työkäytänteitä selkeyttävää materiaalia, joten työn kehittämisen näkökulman uskottiin motivoivan osallistujia antamaan huolellisia ja rehellisiä vastauksia. Kyselyn kysymykset laadittiin mahdollisimman selkeiksi ja ne pyrittiin asettamaan aiheen

kannalta loogiseen järjestykseen. Julkaisuvalmis kysely saatekirjeineen lähetettiin linkkinä yrityksen aluejohtajalle, joka puolestaan välitti sen eteenpäin kuudelle Go Strongin avopalveluiden työntekijälle. Näin toimimalla vältyttiin työntekijöiden henkilötietojen keruulta. Vastausaikaa oli noin kaksi viikkoa tammikuun 2022 lopussa. Kysely välitettiin kuudelle työntekijälle, joista viisi vastasi. Kyselyssä (Liite 1) oli seitsemän kysymystä, joihin pyydettiin avointa vastausta.

Tässä opinnäytetyössä sisällönanalyysi aloitettiin perehtymällä huolellisesti sähköisen kyselyn avulla saatuihin vastauksiin. Aineiston syvällisellä läpikäymisellä on tavoitteena löytää tutkimuskysymykseen liittyviä näkökulmia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tarkoituksena on nostaa esiin aineistosta keskeisimmät asiat tulkitsematta sen enempää mitä ne ovat tai mikä niiden suhde on aikaisempaan tutkimukseen. Aineistoa tulee analysoida siis sen omista lähtökohdista käsin. Sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on redusointi eli pelkistäminen. Tämän jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään siten, että samaa tarkoittavista ilmauksista muodostuu alaluokkia. Lopuksi suoritetaan abstrahointi eli yleiskäsitteiden muodostaminen. (Tuomi & Sarajarvi 2018.) Tässä opinnäytetyössä taulukointia apuna käyttäen vastauksista pelkistettiin tutkimuskysymyksen asettelun kannalta keskeinen sisältö. Tämän jälkeen keskeisen sisällön luokitteluun käytettiin värikoodausta, jonka avulla muodostui yksinkertaistettu kyselytulos. Sisällönanalyysin avulla sähköisen kyselyn avoimista vastauksista saatiin tunnistettua kehittämistehtävän tarkoituksen ja tavoitteen kannalta keskeisiä asioita, joita hyödynnettiin menetelmäpankin sisällön koostamisessa.

Sähköisen kyselyn avulla kartoitettiin Go Strongin perhetyönohjaajien ajatuksia perhetyön menetelmällisyydestä sekä toiveita varsinaisen menetelmäpankin toteutusta ajatellen. Kyselyn tulosten raportoinnin yhteydessä käytettiin suoria lainauksia alkuperäisistä vastauksista. Sähköisen kyselyn vastauksista kävi ilmi, että työryhmällä on hallussaan monipuolisesti erilaisia menetelmiä ja työotteita. Erityisesti dialogisuuden ja toiminnallisuuden arvostus ja merkityksellisyys korostui vastauksissa.

Avoin dialogi toimii keskustellessa hyvin. Perhetyö toimii, kun perhe on motivoitunut ja avoin keskustelemaan sekä kuuntelemaan toisiaan. Siihen ohjaaminen.

Vastauksista ilmeni myös, että asiakkaan ja ammattilaisen väliset yhteiset reflektiot koetaan hedelmällisinä ja tätä edesauttavia osallistavia ja yhdessä tekemiseen perustuvia menetelmiä toivottiin lisää. Kynnys tiedon jakamiseen madaltuu ja luottamus kasvaa, kun työntekijä

osallistuu yhteiseen tekemiseen ja avoimeen pohdiskeluun.

Osallistavat, joissa tehdään ja pohditaan yhdessä. Se vahvistaa keskinäistä luottamusta, kun puolin ja toisin jaetaan jotakin itsestämme ja kynnyksen tiedon jakamiseen madaltuu sitä kautta.

Lasten kanssa työskenneltäessä vastauksissa painotettiin toiminnallisten menetelmien kuten maalauksen, pelillisyyden, askartelun ja muun lapselle mielekkään toiminnan käyttöä.

Vastauksissa korostui, että lasten kanssa työskenneltäessä perhetyön ja sen menetelmällisyyden tulisi olla lapsilähtöistä.

Vastauksista nousi esille, että osana päivittäistä asiakastyötä käytetään erilaisia kortteja ja roolikarttoja. Korttien ja roolikarttojen käyttö koettiin mielekkääksi, koska niitä voidaan hyödyntää joustavasti erilaisissa aihe yhteyksissä niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin kanssa. Myös strukturoidut kyselylomakkeet ovat aktiivisessa käytössä ja vastausten perusteella ne mielletään helppokäyttöisiksi ja selkeiksi työvälineiksi. Kyselylomakkeiden koettiin vastausten perusteella toimivan keskustelua avaavina ja ohjaavina työvälineinä, jotka auttavat pitämään fokuksen halutussa aiheessa. Työskentelyn tueksi toivottiin lisää erilaisia strukturoituja kyselylomakkeita.

Selkeät haastattelut sekä kortit. Haastatteluissa selkeät kysymykset, voi pitää fokuksen tietyssä asiassa, helppo jatkaa, jos jää kesken. Kortit/roolikartat helppo muokata lapsen/nuoren/vanhemman kanssa käytettäväksi.

Menetelmäpankkiin toivottiin sisällytettävän sellaisia menetelmiä, joita voidaan käyttää neuropsykiatristen asiakkaiden kanssa puheeksi ottamisen välineenä ja keskustelun tukena. Lisäksi toivottiin menetelmiä päihteiden käyttöön ja mielenterveyden haasteisiin liittyen. Myös maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa työskentelyyn kaivattiin lisää työvälineitä. Asiakastyön tueksi toivottiin ylipäättään yksinkertaisia, mutta kuitenkin informatiivisia menetelmiä, joiden avulla voidaan luoda asiakkaalle ja työntekijälle selkeää ymmärrystä vallitsevasta kokonaistilanteesta.

Jos asiakkaalla mielenterveyden kanssa haasteita niin siihen olisi hyvä saada menetelmiä lisää.

Yksinkertaisia ja informatiivisia.

Selkeitä ja helppokäyttöisiä. Alkuvaiheen työskentelyyn selkeä runko esim. haastattelu/kartoitus, jolla kaikki työntekijät voisivat lähteä liikkeelle.

Perhetyön menetelmällisyyden lisäksi kysyttiin työryhmän toiveita sähköistä menetelmäpankkia kohtaan. Työntekijät toivoivat menetelmäpankin olevan ennen kaikkea helppokäyttöinen ja jossa sisältö olisi selkeästi jaoteltu aihealueittain. Lisäksi toivottiin, että menetelmäpankin materiaalit, kuten erilaiset lomakkeet, olisivat pdf-muotoisia, jotta ne olisivat helposti tulostettavissa.

6.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaukset ovat vakiinnuttaneet asemansa hoitotieteen sekä muun terveystieteen tutkimuksessa. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi kirjallisuuskatsauksen muoto, joka on aineistolähtöistä ja perustuu ilmiön ymmärtämistä tavoittelevaan kuvailuun. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen on toisinaan kritisoitu olevan tieteellisesti epätarkka, mutta toisinaan se saattaa menetelmänä olla tarkoituksenmukaisin, kun esimerkiksi halutaan vastata tutkimuskysymykseen, joka liittyy ilmiöihin, joiden keskiössä ei ole näytön aste tai ilmiön yleisyys. Usein pyrkimyksenä on selvittää mitä ilmiöstä tiedetään tai tunnistaa ilmiön keskeiset käsitteet ja niiden väliset suhteet. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus jaetaan neljään eri vaiheeseen, jotka ovat tutkimuskysymyksen asettaminen, aineiston valinta, kuvailun rakentaminen sekä tuotetun tuloksen tarkastelu. Osana kuvailevaa kirjallisuuskatsausta on yleensä myös kuvaus aineiston valintaprosessista. (Kangasniemi ym. 2013.)

Tutkimuskysymyksen muodostaminen on kuvailevan kirjallisuuskatsauksen perusta, koska se ohjaa koko tutkimusprosessia. (Kangasniemi ym. 2013.) Tutkimuskysymyksemme on ”Minkälaisia menetelmiä perhetyössä käytetään?”. Menetelmäpankin sisällölle ei ollut työelämäkumppanin taholta asetettu tarkkoja rajoja. Tästä syystä tutkimuskysymystäkään ei rajattu tarkasti, jotta aihetta voitiin tarkastella tarpeeksi laajasti. Asetetun tutkimuskysymyksen avulla perehdyttiin olemassa olevaan tutkimustietoon perhetyön menetelmällisyydestä. Kirjallisuuskatsauksella tuotettu aineisto ohjasi koostamaan relevantteja menetelmiä, joita voidaan käyttää perhetyön asiakkaiden kanssa asiakkuuden eri vaiheissa.

Aineiston valinnan ensimmäinen vaihe oli sisäänotto- ja poissulkukriteerien asettaminen. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 1) on kuvattu tämän opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksen aineiston valintaa ohjanneet sisäänotto- ja poissulkukriteerit. Tähän kirjallisuuskatsaukseen valittiin vain tieteellisiä tutkimuksia tai julkaisuja, valinnan ulkopuolelle jäi ei tieteelliset julkaisut sekä AMK-tasoiset tutkimukset. Julkaisuja haettiin sekä suomeksi että englanniksi, joista lopulta mukaan valittiin vain suomenkielisiä tutkimuksia. Alun perin etsittiin kymmenen vuoden sisällä julkaistuja tutkimuksia, mutta löydösten niukkuuden vuoksi aikahaarukkaa laajennettiin 15 vuoteen. Tärkeänä kriteerinä pidettiin sitä, että valitut aineistot vastaavat asetettuun tutkimuskysymykseen.

Sisäänottokriteerit:	Poissulkukriteerit:
Tieteellinen tutkimus tai julkaisu	Ei tieteelliset julkaisut, AMK-tasoiset tutkimukset
Vastaa tutkimuskysymykseen	Ei vastaa tutkimuskysymykseen
Julkaisukieli suomi tai englanti	Julkaisukieli muu kuin suomi tai englanti
Enintään 15 vuotta vanhat tutkimukset	Yli 15 vuotta vanhat tutkimukset

Taulukko 1: Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Kirjallisuuskatsaukseen valittava aineisto koostuu aikaisemmasta, tutkimuksen aiheen kannalta olennaisesta tutkimustiedosta. Tyypillisesti tuoreimpaan tutkimukseen perustuvaa aineistoa etsitään yleensä sähköisistä tietokannoista. (Kangasniemi ym. 2013.) Tietokantoina tämän opinnäytetyön aineiston etsinnässä käytettiin Finnaa, Googlea, Google Scholaria, Julkaria sekä ProQuest Centralia. Käytettyjä hakusanoja olivat muun muassa perhetyö, menetelmä, menetelmäosaaminen, vanhemmuuden tukeminen ja vuorovaikutuksen tukeminen. Hakusanojen yhdistelyssä hyödynnettiin AND-, OR- ja NOT-operaattoreita sekä sanojen katkaisua. Suurin osa valituista tutkimuksista löytyi Finna-tietokannasta.

Aineiston valinnan yhteydessä tutkimusten tiivistelmät luettiin läpi ja niiden perusteella valikoitui alustavasti noin kymmenen tutkimusta. Seuraavassa vaiheessa aineistot silmäiltiin läpi ja tarkasteltiin vastaavatko ne asetettuun tutkimuskysymykseen. Tämän opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksen aineistoksi valittiin lopulta neljä tutkimusta, jotka vastasivat parhaiten asettamaamme tutkimuskysymykseen. Aineistoksi valikoitui lisensiaatintutkimus, Pro gradu-tutkielma sekä kaksi YAMK-opinnäytetyötä. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 2) on kuvattu valittujen tutkimusten nimien ja tekijöiden lisäksi kunkin tutkimuksen tarkoitus, käytetyt tutkimusmenetelmät sekä opinnäytetyömme kannalta keskeiset tulokset.

	Tutkimuksen tekijä(t) ja nimi	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmät	Keskeiset tulokset
1	<p>Julkunen, P. 2015</p> <p>Perhetyötä yhdessä - sosiaaliohjaajat lastensuojelun lapsilähtöisen perhetyön kehittäjinä, YAMK-opinnäytetyö</p>	<p>Kartoittaa perhetyön sosiaaliohjaajien näkemyksiä toiminnallisten menetelmien hyödyntämisestä lastensuojelun perhetyössä sekä työn kehittäminen vahvistamalla menetelmäosaamista</p>	<p>Laadullisiin menetelmiin perustuva toimintatutkimus, teemahaastattelu, ryhmäkeskustelu, havainnointi, teemoitteleva analyysi</p>	<p>Toiminnalliset menetelmät koettiin pääsääntöisesti toimiviksi, kunhan ne on ensin omaksuttu kunnolla. Välineiden käyttö selkiyttää ja raamittaa asiakastapaamisia, systematisoi työskentelyprosessia, lisää työn tavoitteellisuutta sekä lisää lapsen osallisuutta.</p>
2	<p>Kasi, J. 2014</p> <p>Perhetyötä lastensuojelun avohuollon verkostossa: ammattilaisten näkemyksiä perhetyöstä, Pro gradu -tutkielma</p>	<p>Tutkia lastensuojelun avohuollon perhetyön merkitystä ja perhetyön käytäntöjen kehittämisen kohtia</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus, puolistrukturoitu teemahaastattelu, laadullinen fenomenologinen sisällönanalyysi</p>	<p>Perhetyöllä vastataan erilaisiin tuen ja ohjauksen tarpeisiin, joista korostui vanhemmuuden ja vuorovaikutuksen tukeminen. Lisäksi muutostyö sekä siihen liittyvä motiivoinnin haasteellisuus nousi esiin. Esiin nousi myös perhetyön moninaiset työskentelytavat, kuten perhekeskeisyys ja ennaltaehkäisevä työote.</p>
3	<p>Kuronen, H. & Weckman, S. 2010</p> <p>Nopsa perhetyön menetelmien arviointi työntekijöiden näkökulmasta, YAMK-opinnäytetyö</p>	<p>Arvioida Nopsa perhetyön menetelmiä työntekijöiden näkökulmasta</p>	<p>Laadullinen arviointitutkimus, alkukartoitus, teemahaastattelu, induktiivinen sisällönanalyysi</p>	<p>Tutkimustulokset tekevät menetelmien valintaan ja käyttöön vaikuttavat asiat näkyväksi ja jäsentävät menetelmien käyttöä asiakasprosessin eri vaiheissa.</p>

4	Lahtinen, P. 2008 Perhetyön menetelmät opiskelijoiden teksteissä - tutkimus perhetyön opiskelijoiden menetelmäkuvauksista, Lisensiaatintutkimus	Selvittää lastensuojelun avohuollon perhetyön menetelmiä ja metodisuutta perhetyön opiskelijoiden kirjoituksissa	Sisällönanalyttinen tapaustutkimus, teoriasidonnainen sisällönanalyysi	Tärkeimpinä työvälineinä nousi esiin kartat, kortit, lomakkeet ja muut välineet, kuten arkea ja kasvatusta strukturoivat työvälineet. Perhetyön menetelmien valintaa ja käyttöä tulee arvioida reflektiivisessä ja sensitiivisessä suhteessa mm. työskentelyn tarkoitukseen, tavoitteisiin ja kohteisiin.
---	---	--	--	---

Taulukko 2: Kirjallisuuskatsaukseen valitut aineistot

Kirjallisuuskatsauksen eri tyypeistä kuvaileva kirjallisuuskatsaus on aineiston analyysitavoiltaan väljin. Tavoitteena on kyetä kuvaillen vastaamaan kerätyn aineiston avulla asetettuun tutkimuskysymykseen. Tarkoituksena ei ole referoida, tiivistää, siteerata tai raportoida suoraan kerättyä aineistoa. Pyrkimyksenä on luoda jäsentynyt kokonaisuus, jossa vertaillaan aineistoa sisäisesti, analysoidaan kerätyn aineiston vahvuuksia ja heikkouksia sekä tehdään laajempia päätelmiä aineistosta. Kuvailun koostaminen voi sisältää erilaisia laadullisen aineiston analyysimenetelmiä, pääfunktiona on synteessin luominen. Kerätystä aineistosta etsitään asetetun tutkimuskysymyksen kannalta merkityksellisiä asioita, joita voidaan esimerkiksi kategorisoinnin avulla ryhmitellä sisällöllisesti kokonaisuuksiksi. Tekstimuotoisen kuvailun esittäminen vaatii aineiston syvällistä tuntemista sekä kerätyn aineiston kokonaisvaltaista hallintaa. (Kangasniemi ym. 2013.)

Tähän opinnäytetyöhön valitut aineistot luettiin huolellisesti läpi useaan kertaan. Aineistoon syventymisen yhteydessä tutkimuskysymykseen vastaavat kohdat korostettiin. Saaduista vastauksista alkoi hahmottumaan kolme selkeää kategoriaa, joiden perusteella vastaukset luokiteltiin. Nämä kategoriat ovat 1) tilanteet ja tarpeet joihin menetelmiä käytetään, 2) menetelmät ja työvälineet sekä 3) menetelmien valintaa ohjaavat asiat. Saadut vastaukset taulukoitiin alkuperäisessä muodossaan, jonka jälkeen ne pelkistettiin. Pelkistysten avulla vastauksista pystyttiin havaitsemaan aineistoissa esiintyviä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, joita hyödynnettiin kuvailun rakentamisessa. Tässä opinnäytetyössä kirjallisuuskatsauksen kuvailu rakennettiin sisällönanalyysissä muodostuneen kategorisoinnin mukaiseksi.

6.2.1 Tilanteet ja tarpeet

Kirjallisuuskatsauksen aineistoista havaittiin useita erilaisia tilanteita ja tarpeita joihin perhetyön menetelmällisyydellä pyritään vastaamaan. Yksi näistä tuen tarpeista oli vanhemmuuden tukeminen. Vanhemmuuden tukemisella voidaan katsoa olevan suuri

merkitys, sillä tukemalla vanhempia tuetaan samalla myös lasta ja koko perhettä. Jaana Kasin (2014, 40) tutkielmassa perhetyön keskeisinä tehtävinä katsottiin olevan kasvatuksessa ohjaaminen, tuen ja tiedon antaminen lapsen kehitysvaiheista ja lapsen erilaisista tarpeista sekä vanhempien ohjaaminen näiden tietojen soveltamisessa perheen arkielämään. Lahtisen (2008, 61) lisensiaatin tutkimuksessa kasvatuksen ja vanhemmuuden ohjauksen ja tuen tavoitteina nousi esiin lapsen fyysisen ja psyykkisen kasvun tukeminen, kasvatuksessa ohjaaminen, vanhemmalle mallintaminen, perheenjäsenten välisen vuorovaikutuksen tukeminen, vanhemman voimavarojen vahvistaminen sekä rajojen asettaminen. Rajojen asettaminen yhtenä työskentelyn kohteena nousi ilmi myös Kasin tutkielmassa. Lasten lisäksi myös vanhemmat tarvitsevat toisinaan rajojen asettamista, sillä nyky-yhteiskunnassa yksilöllisyys ja omien tarpeiden tyydyttäminen saattaa korostua perheissä siinä määrin, että lapsen tarpeet jäävät vanhemman tarpeisiin nähden toissijaisiksi. Arjen hallinnan keinoja yritetään löytää siis niin lapsille kuin myös aikuisille. Haasteet arjen perustoiminnoissa voivat näkyä esimerkiksi ruokailuun, nukkumiseen tai koulusta kotiin tulemiseen liittyvissä tavoissa. Perhetyössä tunnistetaan myös liiasta puhelimen, netin tai television käytöstä aiheutuvat ongelmat. Menetelmällisyyden avulla voidaan auttaa perheitä esimerkiksi ajankäytön suunnittelussa sekä ohjata heitä yhteisen tekemisen pariin. (Kasi 2014, 40-41.) Perheet tarvitsevat toisinaan myös arkielämän ohjausta ja käytännöllistä tukea. Ohjaus ja tuki kohdistui esimerkiksi kotitöiden tekemiseen, arjen rytmittämiseen, aikatauluttamiseen ja pyörittämiseen sekä raha-asioiden hoitamiseen. Perheiden kanssa saatettiin tehdä yhdessä pieniä kotiaskareita vaikkakin pääpaino oli tekemisen sijaan neuvonnassa ja ohjauksessa. Ohjauksen tukena työntekijät hyödynsivät erilaisia työvälineitä, kuten ajankäyttöympyrää ja taloussuunnitelmaa (Lahtinen 2008, 60-62.)

Jaana Kasin (2014, 41, 64) tutkimustulosten mukaan perhetyön suurimpiin haasteisiin ja keskeisimpiin osa-alueisiin kuuluu vuorovaikutuksen tukeminen. Kasi nostaa vauvaperhetyön esimerkkinä perhetyön kohderyhmästä, jossa työskentelyn kohteena korostuu lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen liittyvät asiat. Pikkulapsiperheiden kanssa työskenneltäessä tulee kiinnittää erityistä huomiota varhaiseen vuorovaikutukseen sekä sen tukemiseen. Myös Lahtisen (2008, 87) tutkimuksessa käsiteltiin perheiden vuorovaikutussuhteiden merkitystä. Työskentelyn avulla perheen vuorovaikutussuhteita on pyritty tuomaan esille siten, että perhe itse oivaltaisi ja havaitsisi millaisia vaikutuksia perheen keskinäisillä vuorovaikutuskuvioilla on perheessä vallitsevaan ilmapiiriin sekä arjen sujumiseen. Kurosen & Weckmanin (2010, 56) tutkielmassa perheen vuorovaikutussuhteet nousivat esiin, mutta aihetta ei käsitelty sen laajemmin. Heidän mukaansa perhetyössä yksi havainnoinnin kohteista on perheenjäsenten keskinäinen vuorovaikutus ja tapa toimia yhdessä. Julkunen (2015) toi esiin, että erilaisia menetelmiä hyödyntämällä voidaan mahdollistaa ja vahvistaa perheenjäsenten välistä positiivista vuorovaikutusta.

Kaikissa aineistoissa korostui muutostyö ja asiakkaan motivoinnin merkitys osana muutosprosessia. Asiakkaan motivoinnissa tärkeää on, että työskentely olisi asiakaslähtöistä. Kasin tutkimuksessa oleellisena asiana koettiin asiakkaiden muutosprosessin käynnistäminen ja haastavissa elämäntilanteissa mukana kulkeminen. Tavoitteena tulisi olla auttaa asiakasta hahmottamaan paremmin omaa elämäntilannettaan ja tukea häntä löytämään itselleen sopivia ratkaisuja elämäntilanteensa kohentamiseksi. (Kasi 2014, 46-47.) Julkusen aineistossa todettiin, että asiakkaan muutostarpeiden tunnistamisessa ja tavoitteiden asettamisessa toiminnalliset menetelmät ovat hyödyllisiä työvälineitä. Menetelmien avulla voitiin myös tehdä asiakkaalle näkyväksi jo tapahtunut muutos. Jotta muutos mahdollistuu, tulisi asiakkaan voimavaroja ja vahvuuksia tunnistaa ja vahvistaa. Toiminnalliset menetelmät ovat oivallisia työvälineitä myös tähän tarkoitukseen. (Julkunen 2015, 79, 81, 82, 102.) Menetelmät antavat asiakkaille keinon sisäistää ja työstää omia asioitaan muullakin, kuin vain puheen tasolla. Keskustelu ilman tekemistä voi joillekin asiakkaille olla haastavaa, jolloin erilaiset menetelmät voivat helpottaa tilannetta ja toimia sanoittamisen tukena. (Kuronen & Weckman 2010, 68.)

Menetelmien käyttö koettiin perhetyössä erityisen hyödylliseksi työskentelyn alussa, kun asiakas ja työntekijä ovat vielä tutustumisvaiheessa. Työntekijät kokivat, että erilaisten välineiden avulla perheen sisäiseen maailmaan oli helpompi ja nopeampi päästä kuin pelkän keskustelun avulla. Menetelmien käyttö mahdollistaa myös tasavertaisen kohtaamisen silloin, kun työntekijätkin heittäytyvät aidosti mukaan tilanteeseen. (Julkunen 2015, 78, 81.) Perhetyötä pidetään varsin merkittävänä auttamistapana, joka perustuu suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen työskentelyyn. Tavoitteiden asettamisella on tarkoitus kohdistaa resurssit jonkin tietyn ongelman ratkaisemiseksi, joka voi tuottaa lisäksi asiakkaan elämäntilanteeseen muitakin suotuisia vaikutuksia. (Kasi 2014, 48, 65.) Julkusen (2015, 68, 80) mukaan toiminnallisten menetelmien ja työvälineiden käyttö lisää työskentelyn tavoitteellisuutta, koska niiden avulla tavoitteet saadaan poimittua välineiden käytön avulla keskusteluun nousseista asioista.

Aineistojen mukaan työvälineet toimivat asiakkaan tukemisen lisäksi myös työntekijän tukena. Toiminnallisten välineiden käyttö auttaa työntekijää raamittamaan yksittäisiäkin asiakastapaamista, jolloin tapaamisista muodostuu suunnitelmallisia ja selkeästi jäsenyntyneitä kokonaisuuksia. Aineistoissa nousi esiin menetelmän käyttö tiedon tuottamisen ja keräämisen välineenä. Kuronen & Weckman toteavatkin tutkielmassaan, että menetelmän avulla voidaan kerätä tärkeää tietoa perheestä sekä heidän toimintatavoistaan, jonka myötä apu voidaan kohdistaa juuri oikeaan paikkaan. Menetelmän käyttö auttaa työntekijää ohjaamaan keskustelua ja keskustelun rönsyillä palauttamaan fokuksen takaisin haluttuun aiheeseen. (Kuronen & Weckman 2010, 68.) Menetelmien hyödyksi koettiin myös niiden sovellettavuus erilaisissa tilanteissa ja erilaisten asiakkaiden kanssa. Erityisesti lasten kohtaamiseen erilaiset menetelmät koettiin toimiviksi. Menetelmien käyttö vähensi työntekijöiden tekemiä omia

tulkintoja lasten ajatuksista, sillä menetelmien avulla lapsen mielipidettä voitiin kysyä suoraan. (Julkunen 2015, 71.)

Perhetyössä kohdataan laajalti erilaisia asiakkaita erilaisissa elämäntilanteissa. Tästä syystä myös menetelmiä kaivataan työn tueksi erilaisiin tilanteisiin ja erilaisten teemojen ja aiheiden käsittelyyn. Mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä lähisuhdeväkivalta ovat esimerkkejä edellä mainituista teemoista, jotka esiintyivät aineistoissa. Myös nuoret erilaisine ikäkauteen liittyvine haasteineen nousi esiin aineistoissa. Kasin tutkimuksessa todettiin, että yläasteikäiset nuoret ovat suuri perhetyön asiakasryhmä, jonka haasteina ovat muun muassa päihdekokeilut, rikollisuus sekä koulunkäynnin haasteet. Nuorten kanssa työskentely vaatiikin työntekijältä usein omanlaistaan työtettä ja ammatillista osaamista. (Kasi 2014, 57.)

Haastavien aiheiden kanssa työskenneltäessä tulee toisinaan eteen myös tarve ottaa huoli puheeksi. Julkunen tutkielman tulosten mukaan huolen puheeksi ottamiseen kaivataan välineitä niin työntekijöille kuin asiakkaillekin. Lapsesta herännyt huoli on otettava puheeksi ajoissa sekä vaikeista asioista täytyy pystyä puhumaan ymmärrettävästi ja asioiden oikeita nimiä käyttäen. Menetelmien käytön on havaittu helpottavan huolen ja vaikeiden asioiden puheeksi ottamista perheen kanssa, koska työvälineiden sisään istutetut teemat pakottavat ottamaan epämiellyttävältäkin tuntuvat asiat keskustelun kohteeksi asiakkaan kanssa. (Julkunen 2015, 69.)

6.2.2 Menetelmät ja työvälineet

Kirjallisuuskatsaukseen valituissa aineistoissa oli luettavissa laaja kirjo erilaisia perhetyössä hyödynnettäviä menetelmiä ja työvälineitä. Kaikissa aineistoissa keskustelu nousi tärkeimmäksi ja käytetyimmäksi menetelmäksi. Erilaisina keskustelumenetelminä aineistoissa esiintyi refleктоiva keskustelu, kasvatukselliset keskustelut ja dialoginen vuorovaikutus (Kuronen & Weckman 2010, 56; Lahtinen 2008, 61). Perhetyön tapaamisia järjestettiin kotikäyntien lisäksi erilaisissa toimintaympäristöissä, kuten ulkoilu- ja retkeilykohteissa. Tärkeäksi koettiin, että tapaamisia järjestettiin perheen yhteisten tapaamisten lisäksi myös yksilötapaamisina niin lapsille kuin myös vanhemmille (Julkunen 2015, 74, 87, 89; Kasi 2014, 44; Kuronen & Weckman 2010, 60; Lahtinen 2008, 58).

Toiminnalliset menetelmät perhetyössä korostuivat erityisesti. Eri aineistojen välillä oli kuitenkin eroa siinä, mitkä tai minkä tyyppiset menetelmät katsottiin kuuluvaksi toiminnallisiin menetelmiin ja miten ylipäänsä menetelmät luokiteltiin. Kurosen ja Weckmanin tutkielmassa toiminnallisiin menetelmiin ryhmiteltiin eri liikuntalajit sekä leirit. Erilaiset kortit, lomakkeet, roolikartat sekä yksittäiset muut menetelmät ryhmiteltiin vuorovaikutusta tukeviksi menetelmiksi. (Kuronen & Weckman 2010, 52.) Julkunen (2015, 67) käsitteli tutkielmassaan vain toiminnallisia menetelmiä ja välineitä, joihin hän luokitteli kuuluvaksi kartat, kortit, lomakkeet ja muut toiminnalliset välineet. Lahtinen (2008, 57)

taasen päätyi käyttämään tutkimuksen aineiston luokittelussa seuraavaa jakoa: 1) keskustelu- ja neuvottelumenetelmät sekä vuorovaikutustyö, 2) arkielämän ohjaus ja käytännöllinen tuki, 3) toiminnalliset menetelmät ja/tai niissä tukeminen, 4) arviointi- ja kartoitustyöskentely sekä 5) muut työmenetelmät. Kasin (2014) tutkimuksessa ei vastaavanlaista selkeää luokittelua menetelmille ollut havaittavissa.

Erilaiset kortit ovat aineistojen mukaan perhetyössä hyvin yleisesti käytettyjä välineitä. Aineistoissa nimettiin käytetyksi Nalle-, Vahvuus-, Elämän tärkeät asiat-, Väittämä-, Tunnepantommiimi, Mun stoori-, Tavoite-, Voimavara-, Positiivisuus- ja Tunnekortit (Julkunen 2015, 67; Kuronen & Weckman 2010, 54; Lahtinen 2008, 79; Kasi 2014, 45.) Kortteja oli hyödynnetty tutustumisvaiheessa ja keskustelun käynnistämisessä, tunnetyöskentelyssä, keskusteltaessa muutoksista, itsetunnosta, minäkuvasta, vahvuuksista sekä erilaisista peloista ja haaveista sekä kun haluttiin voimaannuttaa ja antaa positiivista palautetta asiakkaalle (Julkunen 2015, 67). Kortit miellettiin monipuolisiksi työvälineiksi, jotka tukevat perhetyön tavoitteellista työskentelyä ja ne soveltuvat niin lasten kuin aikuistenkin kanssa tehtävään työskentelyyn (Lahtinen 2008, 78-79).

Korttien lisäksi erilaiset lomakkeet olivat tavanomaisia perhetyön työvälineitä, joita voidaan käyttää eri ikäisten asiakkaiden kanssa. Lomakkeiden käyttö koettiin helpoksi ja nopeaksi, sillä etukäteisvalmistelut eivät vie juurikaan aikaa. Ne soveltuvat hyvin työskentelyn alkuvaiheeseen, jolloin vielä tutustutaan puolin ja toisin. Lomakkeita hyödynnetään asiakasprosessiin liittyen muun muassa tavoitteiden asettamisen ja arvioinnin välineenä. (Julkunen 2015, 67, 71, 74; Kasi 2014, 45.) Tämän lisäksi niitä voidaan käyttää myös tilannekohtaisesti esimerkiksi arjen strukturointiin, elämänhallintaan, minäkuvaan liittyvään työskentelyyn, lapsen haasteiden varhaiseen tunnistamiseen, perheen tilanteen arviointiin, vanhemmuuden ja vuorovaikutuksen tukemiseen, lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen, lapsen turvallisuuden arvioimiseen sekä asiakastilanteiden reflektointiin. Lomakkeet ovat käyttökelpoisia työvälineitä myös erilaisten teemojen, kuten mielenterveys- ja päihdeongelmien, käsittelyyn. Lahtisen tutkimuksessa lomakkeiksi nimettiin ajankäyttöympyrä, tärkeiden asioiden taulukko, perheen omat säännöt, elämänjana, huoliseula, minä vanhempana, vauvan tarvekartta, minäkuva, mitä minulle kuuluu?, mitä mahtuu sydämeeni, miten meillä riidellään?, mielialakysely sekä päihdepäiväkirja. (Lahtinen 2008, 78; Julkunen 2015, 67-68.) Lomakkeet koettiin toimiviksi puheeksi ottamisen välineiksi, sillä niiden avulla oli vaikeimmatkin aihealueet helpompi ottaa käsittelyyn. Lomakkeiden etuna on, että ne tuottavat usein helposti ja nopeasti suuren tietomäärän asiakkaan tilanteesta. (Julkunen 2015, 69, 71.)

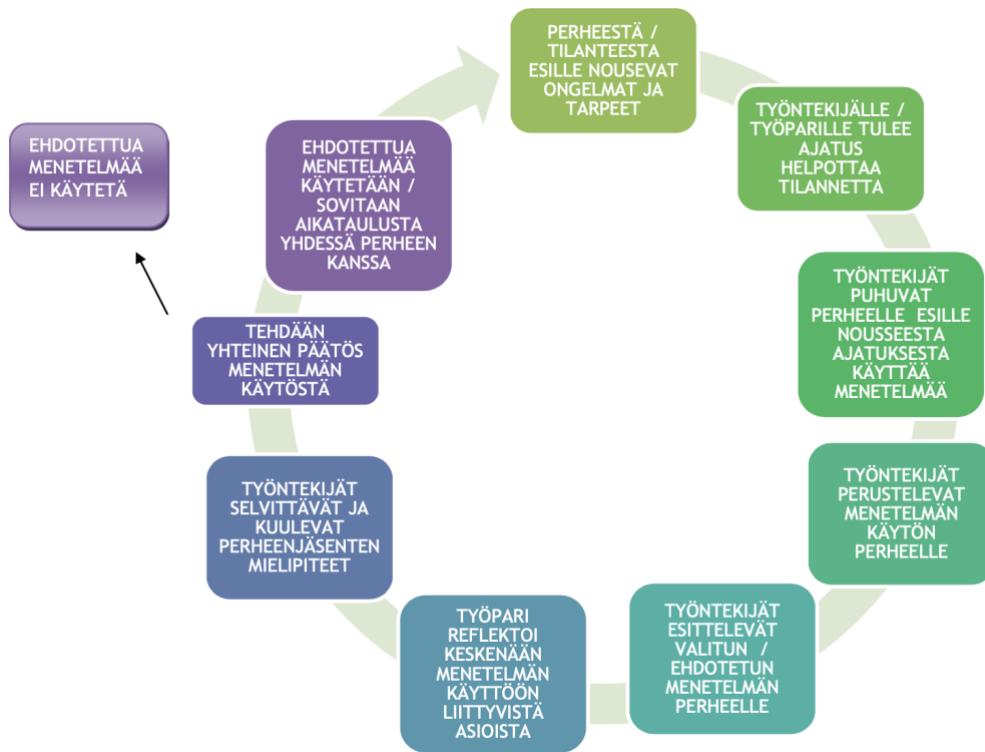
Kaikista aineistoista kävi ilmi, että kartat ovat perhetyössä korttien ja lomakkeiden ohella paljon käytettyjä työvälineitä. Ne ovat yksinkertaisia, helppokäyttöisiä ja paljon informaatiota tuottavia. Aineistoissa kartoiksi nimettiin verkostokartta, itsenäistyvän nuoren

roolikartta, vanhemmuuden roolikartta, parisuhteen roolikartta, vauvan tarvekartta, perhekartta sekä sukupuut ja -taulut. (Kuronen & Weckman 2010, 61; Kasi 2014, 54; Lahtinen 2008, 74, 75, 76; Julkunen 2015, 67, 68.) Kurosen & Weckmanin (2010, 54) tutkielmassa verkostokartta ja sukupuoli luokiteltiin muista aineistoista poiketen lomakkeiksi. Julkunen (2015) ja Lahtinen (2008) olivat käsitelleet tutkimuksissaan yksityiskohtaisemmin sitä, millaisiin tarkoituksiin ja minkäläisten teemojen työstämiseen erilaisia kartoja voidaan perhetyössä käyttää. Julkunen tutkielman mukaan roolikarttoja käytettiin esimerkiksi vanhemmuuden tai parisuhteen arvioinnin tukena sekä virittämään keskustelua vanhemmuudesta, parisuhteen roolijaosta ja näihin aiheisiin liittyvistä odotuksista. Verkostokartta on puolestaan väline asiakkaan sosiaalisen verkoston, sen laajuuden ja sosiaalisten suhteiden laadun kartoittamiseksi. (Julkunen 2014, 67.) Lahtisen tutkimustulosten mukaan roolikarttoja voidaan soveltaa ja räätälöidä kunkin perheen tilanteeseen sopivaksi ja niiden käyttö saattaa olla merkityksellistä perheen voimavarojen esiin tuomisessa. Myös sukupuuta voidaan soveltaa asiakkaan tilanteen ja tarpeen mukaan. Sukupuun avulla perheen tilanne ja sukupolvien ketjut saadaan tehtyä näkyväksi niin lapselle, perheelle kuin työntekijällekkin. Työskentelyn avulla voidaan asiakasta auttaa työstämään omaa suhdettaan perheenjäseniinsä ja sukulaisiinsa. (Lahtinen 2008, 75, 76.)

6.2.3 Menetelmien valintaa ohjaavat asiat

Menetelmäkuvausten rinnalla aineistoista nousi vahvasti esiin asioita, joita työntekijöiden tulisi kyetä ottaa huomioon menetelmää valitessaan. Jaana Kasin (2014) tutkimus oli ainoa, jossa menetelmien valintaa ohjaavia tekijöitä ei käsitelty lainkaan. Lahtinen (2008, 74) painottaa tutkimuksessaan, että menetelmän valinta, käyttö ja soveltaminen edellyttää tarkkaa ja sensitiivistä arviointia, koska perhetyön menetelmien kirjo on niin valtava ja se kasvaa edelleen. Menetelmien itsessään ei pitäisi olla työn itseisarvo, vaan niiden käytön tulisi perustua tietoiseen ja harkittuun toimintaan. Menetelmien ja työvälineiden käytöllä tulisi saavuttaa työlle lisäarvoa, jota ei saavutettaisi ilman niiden käyttöä. (Kuronen & Weckman 2010, 69.) Lahtisen mukaan menetelmiä ei tulisi pitää oikotienä myönteisiin muutoksiin, vaan ne ovat vain työkaluja, joiden käyttö edellyttää työntekijältä tietoa ja taitoa. Lahtinen kuvaa myös menetelmän valintaan liittyvän tavoitteen tunnistamisen tärkeyttä: työntekijän tulisi ymmärtää miksi, mihin tarkoitukseen, millaisissa tilanteissa, kenen kanssa ja minkälaisia tuloksia menetelmän käytöllä voidaan saavuttaa. (Lahtinen 2008, 83, 112.) Kuronen ja Weckman (2010, 83) kehittivät tutkielmansa aineiston pohjalta Ulkoisten menetelmien käyttöönottoprosessi - kuvion jäsentämään menetelmän käyttöönottoprosessin vaiheisuutta ja tehden sen työntekijälle näkyväksi. Vaiheprosessi muistuttaa työntekijää

tekemään työnsä läpinäkyväksi asiakkaalle ja kertomaan menetelmätyöskentelyn tavoitteet sekä perustelemaan miksi juuri kyseinen menetelmä on valittu käyttöön.

Kuvio 2: Ulkoisen menetelmän käyttöönottoprosessi (Kuronen & Weckman 2010, 71)

Asiakaslähtöisyys on yksi menetelmän valintaa keskeisesti määrittävistä tekijöistä. Menetelmän valintaa määrittelee asiakasperheen ja lapsen tausta, sen hetkinen elämäntilanne sekä lapsen kehitysvaihe. Työskentelyssä tulee kiinnittää huomiota asiakaslähtöisyyteen, koska perheiden ongelmat ja tilanteet ovat yksilöllisiä, eikä sen vuoksi kaikkien perheiden kanssa voida käyttää samoja menetelmiä tai työvälineitä. Menetelmien valinnasta on suotavaa keskustella asiakkaan kanssa etukäteen ja pohtia yhdessä hänelle tai perheelle parhaiten sopivimpia menetelmällisiä vaihtoehtoja. Lasten kanssa työskennellessä menetelmän tulisi olla tarkoitettu oikean ikäiselle lapselle ja olla lapsen kiinnostuksen mukainen. (Kuronen & Weckman 2010, 53, 64, 67; Lahtinen 2008, 73.) Erityisesti lasten kanssa menetelmiä käytettäessä tulee huomioida myös, että aikaa on käytettävissä tarpeeksi valittuun menetelmään nähden (Julkunen 2015, 74).

Aineistoissa menetelmän valintaan ja käyttöön vaikuttavana tekijänä nousi esille työntekijän ammatillinen osaaminen ja riittävä kouluttautuminen. Toisinaan menetelmän käytön esteenä saattaa olla työntekijän kokemattomuus tai osaamattomuus, sillä vaatii ammattitaitoa, jotta menetelmiä kykenee käyttämään tuloksellisesti. Julkusen tutkielmassa tärkeäksi työn

laadukkuuteen ja luotettavuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi nostettiin koulutus tai ainakin huolellinen perehdytys menetelmän tai välineen käyttöön. Hänen tutkielmansa tuloksissa työnantajan katsotaan olevan vastuussa riittävän kouluttamisen ja perehdyttämisen järjestämisessä. Esiin nousi myös kokemuksia, joiden mukaan erilaisten menetelmien käytön harjoittelu ja sisäistäminen yksin saattaa olla haastavaa, jonka vuoksi harjoittelu työkaverin kanssa voi olla hyödyllistä ja opettavaista. (Julkunen 2015, 73-75.) Julkunen (2015, 102) tutkielman mukaan perhetyön sosiaalihoajaajat kokivat erilaisten menetelmien ja välineiden käytön hyötyä tuottavaksi ja aikaa säästäväksi, kunhan uusien menetelmien sisäistämiseen ja omaksumiseen oli varattu riittävästi aikaa. Kurosen & Weckmanin (2010, 63, 82) mukaan menetelmän valinta helpottuu, mikäli työntekijä tuntee, miten menetelmää käytetään ja minkälaisien asioiden käsittelyyn sitä voi käyttää. Menetelmän valintaan vaikuttaa myös työntekijän uskallus käyttää sitä, tietoisuus itsestä sekä menetelmästä ja sen avulla saavutettavasta hyödystä. Työntekijälle kertynyt kokemus asiakkaiden kohtaamisesta ja menetelmien käytöstä antaa varmuutta menetelmän valintaan. Lahtinen (2008, 74) toteaa, että perhetyöntekijällä tulisi olla tietoa ilmiöistä, joiden parissa työskentelee sekä osaamista muuntaa tämä tieto käytännön toiminnaksi. Tämän lisäksi työntekijällä pitäisi olla resursseja tunnistaa ja vahvistaa omia taitojaan ja tietojaan.

Perhetyössä eteen voit tulla myös tilanteita, joissa menetelmää ei välttämättä kannata käyttää laisinkaan. Menetelmää ei kannata käyttää väkisin, jos sen käyttö ei palvele asiakkaan sen hetkistä tilannetta. Toisinaan asiakas saattaa itse esittää toiveen, että tilanteessa voitaisiin toimia toisin. Asiakkaan haastava elämäntilanne voi heikentää tämän jaksamista, joten asiakkaalla ei välttämättä ole riittäviä voimavaroja menetelmän käytön aloittamiseksi. Mikäli perhe on löytänyt tilanteeseensa sopivia, omia ja toimivia ratkaisuja, menetelmän käytöstä kannattaa luopua. (Kuronen & Weckman 2010, 69.) Työntekijän olisi hyvä tietää myös muiden saman perheen kanssa työskentelevien työntekijöiden käyttämistä menetelmistä ja välineistä, jotta päällekkäisyyksiltä vältyttäisiin. Perheiden ei ole tarkoituksenmukaista täyttää esimerkiksi useita samoja tai samankaltaisia lomakkeita kerta toisensa jälkeen. (Julkunen 2015, 77; Lahtinen 83.)

7 Kehittämistyön tuotos ja arviointi

Tämän opinnäytetyön kehittämistehtävänä tuotettiin sähköinen menetelmäpankki Go Strong Oy:n perhetyönohjaajien työn tueksi. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus loi perhetyön menetelmällisyydestä tutkittuun tietoon perustuvan kuvauksen, joka toimi pohjana menetelmäpankin kokoamisessa. Kirjallisuuskatsauksen valituissa tutkimuksissa mainittiin nimeltä useita erilaisia työvälineitä, joita perhetyössä käytetään niin lasten kuin aikuistenkin kanssa työskennellessä. Lisäksi kirjallisuuskatsauksen tuloksissa nousi runsaasti esiin erilaisia lasten ja perheiden tarpeita ja haasteita, joihin perhetyön menetelmällisyydellä voidaan

vastata. Menetelmäpankin koostamista ohjasi lisäksi työelämäkumppanin perhetyönohjaajille suunnattu kysely, jossa kartoitettiin heidän ajatuksiaan perhetyön menetelmällisyydestä sekä toiveita menetelmäpankin toteutustapaa ajatellen. Kyselyn ja kirjallisuuskatsauksen aineistoista saatu tieto johdatti tämän opinnäytetyön tekijät etsimään sellaisia menetelmiä ja työvälineitä, joilla lasten, nuorten ja perheiden erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata. Menetelmäpankin sisällön laadintaan vaikutti myös kehittämistyön alussa laadittu tietoperusta. Huomiota haluttiin kiinnittää erityisesti siihen, että menetelmäpankkiin valituissa menetelmissä olisi havaittavissa lapsikeskeisyys. Menetelmäpankkiin on siis koostettu runsaasti lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn tarkoitettuja materiaaleja, joiden avulla lapsi tulee kuulluksi ja voi kokea osallisuutta.

Opinnäytetyöprosessin aikana käytiin ajatuksenvaihtoa työelämäkumppanin kanssa materiaalipankin toteutukseen liittyvistä yksityiskohdista, jotta lopputulos palvelisi mahdollisimman hyvin heidän tarpeitaan. Materiaalipankin toivottiin olevan muodoltaan sähköinen, joten suunnitteluvaiheessa kartoitettiin tähän tarkoitukseen sopivia sivustovaihtoehtoja. Menetelmäpankki toteutettiin helppokäyttöisellä WordPress-sisällönhallintasovelluksella, joka sopii esimerkiksi kotisivujen tekoon tai blogin kirjoittamiseen. Osa menetelmäpankkiin valituista työvälineistä, kuten roolikartoista ja lomakkeista, toteutettiin graafisen suunnittelun työkalulla, Canvalla. Tarkoitus oli luoda erityisesti lasten kanssa työskentelyä ajatellen visuaalisesti kiinnostavia tulostettavia materiaaleja, joten ohjelman käyttö sopi tarkoitukseensa hyvin.

Työelämäkumppani ei kokenut tarpeelliseksi, että menetelmäpankkiin sisällytettäisiin laajamittaisia teoriaosuuksia, joten jokaisen menetelmän ja työvälineen yhteydessä on vain lyhyt kuvaus siitä, missä tilanteissa ja mihin tarkoitukseen sitä voi käyttää. Työelämäkumppani toivoi lopputuotokselta ennen kaikkea käyttäjystävällisyyttä ja selkeyttä, jotta sieltä löytäisi helposti tarvitsemansa materiaalit. Menetelmäpankki on ulkoasultaan varsin pelkistetty ja materiaaleihin pääsee käsiksi aihealueen otsikkoa klikkaamalla. Materiaalit ladattiin sivustolle pdf-muodossa, jotta niiden tulostaminen käy vaivattomasti. Menetelmäpankki sisältää erilaisia työvälineitä ja menetelmiä, jotka liittyvät arkeen, asiakassuhteen tutustumisvaiheeseen, vanhemmuuden tukemiseen, voimavaroihin ja vahvuuksiin, päihde- ja mielenterveysongelmien käsittelyyn, sukupuoli- ja verkostotyöskentelyyn sekä lapsen tunnetaitojen harjoitteluun. Tämän opinnäytetyön liitteistä löytyy näytteitä menetelmäpankkiin valituista materiaaleista sekä kuva menetelmäpankin etusivun yläosasta, jossa näkyy eri aihealueiden otsikot (Liite 2). Menetelmäkuvaudet ja käyttöohjeet löytyvät menetelmäpankista, joten niitä ei sisällytetty liitteisiin. Menetelmäpankin verkko-osoite löytyy liitteistä (Liite 3).

7.1 Tuotoksen arviointi

Ojasalon ym. (2015, 48) mukaan kehittämistyön lopputulosta arvioitaessa arviointikriteereiksi voidaan asettaa tuotoksen helppokäyttöisyyden, yksinkertaisuuden tai toistettavuuden tarkastelun. Menetelmäpankkia rakennettaessa tavoitteena oli luoda mahdollisimman selkeä ja helppokäyttöinen sivusto. Sivuston ulkoasu on yksinkertainen ja sivustolle rakennettiin selkeät valikot aiheille sekä menetelmille. Tämän opinnäytetyön tekijöiden näkemyksen mukaan tavoite sivuston helppokäyttöisyydestä ja yksinkertaisuudesta täyttyi. Myös työelämäkumppanin arvion mukaan helppokäyttöisyys, selkeys ja saavutettavuus toteutuivat odotetulla tavalla. Vaikka menetelmäpankin laadintaa ohjannut kysely ja kirjallisuuskatsaus ovatkin toistettavissa olevia, on menetelmäpankin koostamisessa kuitenkin käytetty runsaasti tekijöiden omaa luovuutta sekä vapautta niin menetelmien valinnassa kuin myös niiden sisältöjen ja ulkoasujen suunnittelussa, joten tästä syystä tuotos ei ole täysin toistettavissa oleva.

Menetelmäpankin sisällön laadintaa haastoi aihealueiden rajaaminen. Menetelmäpankkiin haluttiin koostaa laajasti erilaisia perheitä ja tilanteita palvelevia materiaaleja, mutta kuitenkin jonkinlaiset rajat menetelmäpankin aihealueille asettaen. Käytettävissä olevien resurssien puitteissa oli mahdotonta rakentaa koko perhetyön asiakaskirjoa kuvastavaa ja palvelevaa menetelmäpankkia. Aihealueita rajattiin melko vapaasti työntekijöille suunnatun kyselyn tuloksia sekä kirjallisuuskatsauksen aineistoja hyödyntäen. Menetelmäpankin tarkoituksena on alusta alkaen ollut, että tulevaisuudessa sitä tarpeen vaatiessa laajennetaan ja päivitetään perhetyönohjaajien toimesta. Opinnäytetyöprosessin tavoitteena oli myös syventää ja vahvistaa opiskelijoiden omaa osaamista ja ymmärrystä sosiaalialan asiakastyön menetelmällisyydestä. Erityisesti kirjallisuuskatsaus syvensi tämän opinnäytetyön tekijöiden ymmärrystä perhetyön menetelmällisyyttä kohtaan, sillä valituissa aineistoissa käsiteltiin erilaisia perhetyössä käytettäviä menetelmiä sekä avattiin laajasti mihin tarkoituksiin menetelmiä käytetään ja minkälaisia seikkoja tulee huomioida menetelmiä valitessa. Menetelmäpankin materiaaleja valitessa sekä niille käyttöohjeita laatiessa päästiin tutustumaan erilaisiin sosiaalialan asiakastyössä hyödynnettäviin menetelmiin.

Kehittämistyön arvioinnissa voidaan myös pohtia kuinka hyvin kehittämistyön tavoitteet sekä asetettu kehittämistehtävä on saavutettu, ja millaisia vaikutuksia kehittämistyö sai aikaan (Ojasalo ym. 2015, 48). Tavoitteena oli yhtenäistää perhetyönohjaajien työkäytänteitä sekä edesauttaa työn sujuvuutta. Menetelmäpankin valmistuttua se luovutettiin Go Strong Oy:lle. Toimeksiantajan pyynnöstä kesäkuussa 2022 järjestetään Go Strong Oy:n toimitiloissa tilaisuus, jossa opinnäytetyön tekijät esittelevät henkilökunnalle kehittämistyön lopputuotoksena syntyneen menetelmäpankin sekä kuvaavat siihen liittyvän kehittämisprosessin eri vaiheet. Menetelmäpankin esittelyn myötä sen käyttöönotto helpottuu. Menetelmäpankin ansiosta jatkossa kaikilla työntekijöillä on käytössään samat

työvälineet ja menetelmät. Tämä myötävaikuttaa myös asiakkaiden yhdenvertaisuuteen, kun asiakkailla on työntekijästä riippumatta entistä paremmat mahdollisuudet saada saman sisältöistä palvelua, tietenkin asiakkaan oma tilanne ja tavoitteet huomioiden. Valmiiksi koostettu menetelmäpankki lisää työn sujuvuutta, kun työntekijöiden työaikaa ei kulu samoissa määrin menetelmien etsintään. Työn sujuvuutta edesauttaa myös menetelmäpankin helppo saavutettavuus ja käytettävyys, koska sähköisessä muodossa sinne on pääsy työntekijän tietokoneelta myös asiakaskäyntien aikana. Tarkkaa arvioita tavoitteiden täyttymisestä on kuitenkin vaikea antaa, sillä menetelmäpankki on luovutettu toimeksiantajalle opinnäytetyöprosessin päättymisen aikoihin, joten pidemmän käyttökokemuksen tuoma arviota ei ollut saatavilla tätä raporttia kirjoitettaessa. Työelämäkumppani ilmaisi loppuarvioinnissaan menetelmäpankin tulevan päivittäiseen käyttöön kaikissa Go Strong Oy:n kotiin vietävissä palveluissa eli perhetyössä, tehostetussa perhetyössä, ammatillisessa tukihenkilötyössä, lähiympäristöön vietävässä tuessa sekä itsenäistyvän nuoren tuessa.

7.2 Kehittämispöcessin arviointi

Ojasalon ym. (2015, 47) mukaan kehittämistyön loppuarvioinnin tarkoituksena on osoittaa, miten työssä on onnistuttu. Jotta arviointia voidaan pitää pätevänä, se edellyttää kehittämistyön tavoitteiden, panosten, prosessin ja aikaansaannosten tunnistamista sekä kuvailemista. Arviointiin voidaan sisällyttää yksilön, ryhmän tai organisaation toiminnan tarkastelua. Tarkastelun kohteeksi voidaan ottaa esimerkiksi kehittämistyön suunnitteluvaihe, tavoitteiden selkeys ja niiden saavuttamisen toteutuminen. Myös kehittämisessä käytetyt menetelmät, toiminnan johdonmukaisuus ja vuorovaikutus ovat tärkeitä arviointikohteita.

Tämä opinnäytetyö toteutettiin erittäin tiiviissä tekijöiden välisessä yhteistyössä. Läpi kehittämispöcessin käytiin jatkuvaa arvioivaa ja reflektioivaa dialogia muun muassa opinnäytetyöprosessin etenemisestä, asetettujen tavoitteiden täyttymisestä, oman oppimisen ja osaamisen kehittymisestä sekä itse menetelmäpankin rakentamisesta.

Opinnäytetyöprosessin aikaan pidettiin myös jatkuvasti päivittyvää aikataulua, jotta pystyttiin arvioimaan kuhunkin kehittämispöcessin vaiheeseen käytettävissä olevaa aikaresurssia, jotta asetetussa tavoiteaikataulussa pysyttiin. Keväällä 2021 ajatuksena oli, että opinnäytetyö valmistuisi vuoden 2021 aikana. Vastoin alkuperäistä suunnitelmaa opinnäytetyötä ei ryhdyttykään työstämään vielä kesän 2021 aikana, jonka myötä opinnäytetyön valmistumisajankohta siirrettiin keväälle 2022. Vaikka opinnäytetyöprosessin aikana kärsittiin paikoitellen luomisen tuskasta ja aikataulupaineista, opinnäytetyön tekijät ovat tyytyväisiä ennen kaikkea yhteistyönsä laatuun.

Opinnäytetyöprosessin haastavimmaksi vaiheeksi koettiin suunnitteluvaihe. Tuossa vaiheessa tulevan prosessin ja asiakokonaisuuden hahmottaminen haastoivat. Lopulta kuitenkin

opinnäytetyösuunnitelman valmistuttua ajatukset olivat kirkastuneet ja kehittämistyötä oli hyvä lähteä toteuttamaan huolellisesti laaditun opinnäytetyösuunnitelman mukaisesti. Suunnitelmavaiheessa saatiin rajattua kehittämistehtävää palveleva tarkoitus ja tavoite, joiden pohjalta lähdettiin työstämään kyselyä sekä toiseksi menetelmäksi valittua kirjallisuuskatsausta. Valitut menetelmät olivat tälle kehittämistyölle toimivat, sillä kyselyn avulla saatiin kerättyä työkentältä käytännön kokemuksia ja toiveita, kun taas kirjallisuuskatsaus antoi hieman teoreettisempaa näkökulmaa aiheeseen. Kehittämisprosessi ja kehittämistyön tuotos koettiin varsin työläiksi ja aikaa vieviksi opintopistemäärään nähden siitäkin huolimatta, että opinnäytetyön tekijöitä oli kaksi. Tuotoksesta olisi ollut mahdollista tehdä aiheeltaan laajempi ja yksityiskohtaisempi mikäli opintopistemäärä ja niistä muotoutuva aikaresurssi ei olisi ollut niin rajallinen. On kuitenkin ymmärrettävää, että projektilla on selkeät rajat. Opinnäytetyöprosessin aikana pyydettiin sekä saatiin ohjaavalta opettajalta ohjausta ja palautetta. Opettajaa tavattiin Teamsin välityksellä sekä pienemmissä asioissa yhteyttä pidettiin sähköpostitse. Saadun palautteen perusteella omaa harkintakykyä käyttäen tehtiin esimerkiksi täydennyksiä ja muutoksia.

Läpi opinnäytetyöprosessin käytiin aktiivista dialogia työelämäkumppanin kanssa, jotta varmistuttiin kehittämistyön vastaavan yrityksen toiveita ja todellisia tarpeita. Avopalveluiden toimistolla pidettyjen palaverien lisäksi yhteyttä pidettiin puhelimitse ja sähköpostitse. Opinnäytetyön valmistuttua kirjallista palautetta kerättiin Go Strong Oy:n avopalveluiden aluepäälliköltä. Myös työelämäkumppani oli saadun palautteen perusteella tyytyväinen yhteistyöhön. Säännöllinen yhteydenpito, opinnäytetyön eri vaiheista tiedottaminen sekä kommenttien pyytäminen saivat kiitosta.

Tämän opinnäytetyön tekijät saivat valtavasti oppia kehittämis- ja projektityöstä opinnäytetyöprosessin aikana. Suunnittelun, aikatauluttamisen ja esimerkiksi yhteydenpidon tärkeyden lisäksi opittiin valtavasti laajojen asiakokonaisuuksien hallinnasta ja johdonmukaisesta toteutuksesta. On ollut helppo työskennellä, kun kehittämistyön perusta tehtiin huolellisesti. Työssä on ollut punainen lanka, joka on kuljettanut sen tekijöitä johdonmukaisesti työvaiheesta toiseen, niin teorian kuin käytännönkin tasolla.

7.3 Eettisyys ja luotettavuus

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana toiminut organisaatio ei edellyttänyt opinnäytetyön toteutukselle tutkimuslupaa ja tämä kirjattiin myös opinnäytetyösopimukseen. Opinnäytetyöhön sisältyneen kyselyn tarkoituksena ei ollut kerätä vastaajien henkilötietoja tai muuta arkaluontoista materiaalia sekä kyselyyn osallistuminen oli lisäksi täysin vapaaehtoista. Kaikki kyselytutkimukseen osallistuneet olivat täysi-ikäisiä eikä osallistumiseen sisällynyt riskiä kohtuuttomasta henkisestä haitasta (TENK 2019, 16). Kehittäjät ovat vastuussa kohdehenkilöiden anonymiteetin suojelusta, joten tarpeetonta henkilötietojen

keruuta tulee välttää. Tutkimukseen osallistumisen tulee olla myös vapaaehtoista (TENK 2019, 11; Rantanen & Toikko 2009, 129). Kehittämistyön tueksi kerättiin sähköisen kyselyn avulla Go Strong Oy:n perhetyönohjaajien näkemyksiä asiakastyön menetelmällisyydestä. Kyselyyn vastaaminen tapahtui anonyymisti eli kyselyyn osallistuneiden henkilötietoja ei kerätty missään vaiheessa, koska ne eivät olleet tutkimuksen kannalta relevanttia tietoa. Ei ollut myöskään tarkoitus kerätä esimerkiksi sellaisia tietoja, jotka voisi yhdistää tunnistettavasti tiettyihin asiakkaisiin. Opinnäytetyön valmistuttua kyselyihin liittyvä kirjallinen materiaali hävitettiin huolellisesti.

Kangasniemi ym. (2013) viittaavat kirjoituksessaan Heinrichtiin (2002), joka tuo esiin, että tutkijan valintojen sekä raportoinnin eettisyys korostuu kirjallisuuskatsauksen kaikissa eri vaiheissa. Tutkimusetiikka korostaa aineiston valinnassa sekä käsittelyssä oikeudenmukaista ja rehellistä raportointitapaa. Eettisyyden ja luotettavuuden katsotaankin olevan tiukasti sidoksissa toisiinsa ja etenemällä johdonmukaisesti tutkimuskysymyksestä johtopäätöksiin niitä voidaan vahvistaa läpi prosessin. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on eri tutkimusmenetelmistä toteutustavoiltaan yksi väljimmistä. Tätä opinnäytetyötä tehtäessä on pyritty tekemään luotettavia ja eettisiä valintoja, jotka on pyritty perustelemaan johdonmukaisesti. Kuvailua rakennettaessa tiedostettiin, että sen tekijöillä on täysi vapaus ja valta vaikuttaa kuvailun sisältöön ja syntyyn. Kuvailusta pyrittiin rakentamaan mahdollisimman rehellinen ja totuudenmukainen siten, että se vastaisi parhaiten asetettuun tutkimuskysymykseen. Tutkimuskysymys muotoiltiin siten, että se tuottaisi kehittämistyön eli menetelmäpankin aihepiirin laajuuden vuoksi mahdollisimman monipuolisen vastauksen.

Hyvän tieteellisen käytännön eli tutkimusetiikan noudattaminen kietoutuu monella tavalla tutkimuksen tekemiseen prosessin ideointivaiheesta aina tutkimustuloksista tiedottamiseen. Hyvää tieteellistä käytäntöä tulee noudattaa riippumatta siitä, millä ammatti- tai tieteenalalla tutkimusta tehdään, ketkä tutkimusta tekevät, millä koulutustaustalla tai kuinka paljon tekijät ovat suorittaneet tutkimusopintoja. Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa käytännössä sitä, että tutkimuksessa käytetään eettisesti kestäviä tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmiä, jotka ovat tiedeyhteisön hyväksymiä. (Vilkka 2021, 37.) Tavoitteena oli toteuttaa opinnäytetyö hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaisesti, jotta lopputulosta voitaisiin pitää luotettavana ja uskottavana. Hyvien käytäntöjen noudattamisesta vastaa lähtökohtaisesti jokainen tutkimusta tekevä henkilö itse, joten opinnäytetyöprosessin aikana perehdyttiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimiin hyvän tieteellisen käytännön ohjeisiin, joita sovellettiin tähän työelämälähtöiseen kehittämistyöhön. Opinnäytetyötä tehdessä noudatettiin avoimuutta, huolellisuutta ja rehellisyyttä sekä pyrittiin olemaan lähdekriittisiä ja etsittiin luotettavina pidettäviä lähteitä eri tietokannoista. Työskentelyn tukena voidaan hyödyntää muita aikaisempia aiheesta tehtyjä tutkimuksia, kunhan kunnioitetaan muiden tutkijoiden tekemää työtä ja omaan tekstin merkitään asiaankuuluvat lähdeviittaukset. Muiden tutkijoiden saavutuksille annetaan

niille kuuluva arvo, jotta ei syyllistytä plagiointiin. Plagiointiin syyllistyminen on osoitus siitä, että hyvään tieteelliseen käytäntöön suhtaudutaan piittaamattomasti. Vilpillistä toimintaa ja tutkimuksen tulosten vääristelyä pidetään myös kaikin tavoin eettisesti vastuuttomana ja paheksuttavana. (TENK 2012, 69.) Tätä opinnäytetyötä tehdessä on lähdeviittaukset pyritty tekemään huolellisesti Laurea-ammattikorkeakoulun lähdeviittausohjeita noudattaen. Vaikka tutkija suhtautuisikin lähteeseen tai sen informaatioon kriittisesti, asiat tulisi tästä huolimatta esittää toista kunnioittavalla tavalla (Vilka 2021, 37).

8 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessin alussa pohdimme koronapandemian myötä muuttuneita työkäytänteitä ja muuttuneiden työkäytänteiden vuoksi syntyneitä tarpeita sähköisille työvälaineille, joita voidaan käyttää ajasta ja paikasta riippumatta. Tämän opinnäytetyön valmistumisen aikaan koronarajoituksia on hyvin paljon jo purettu ja kasvokkaiset asiakastapaamiset ovat taas arkipäivää. Koronapandemian myötä monilla aloilla, niin myös sosiaalialalla, jouduttiin opettelemaan erilaisia etätyöskentelytapoja. Koska koronapandemia on kestänyt jo tähän mennessä pari vuotta, on uudet työskentelytavat ehtineet jo vakiintumaan osaksi perustyötä. Näin ollen mahdollisesta koronapandemian hiipumisesta huolimatta katsomme, että sähköiselle menetelmäpankille on edelleen suuri tarve. Perhetyö tapahtuu pitkälti asiakkaan lähiympäristöissä, joten liikkuvan työn vuoksi on kätevää ja työtä sujuvoittavaa, että iso osa työssä käytettävistä menetelmistä ja erilaisista työvälaineista kulkee työntekijän mukana tietokoneella sähköisessä muodossa. Sähköinen menetelmäpankki mahdollistaa myös etätapaamisilla monipuolisemman työskentelyn, sillä tulevaisuudessa ilman koronapandemiaakin tullaan etätapaamisia varmasti hyödyntämään perhetyössä. Opinnäytetyöprosessin loppumetreillä olemme edelleen tyytyväisiä aihevalintaamme, sillä koemme sen yhä ajankohtaiseksi ja työelämän tarvetta palvelevaksi.

Perhetyössä hyödynnettäväksi soveltuvia menetelmiä on olemassa runsain mitoin. Osa menetelmistä on vapaasti saatavilla muun muassa verkosta ja kirjallisuudesta, mutta iso osa on maksullisia ja vaatii erillisen koulutuksen. Rakentamamme menetelmäpankki koostuu maksuttomista menetelmistä ja työvälaineista, joita voi ja saa hyödyntää ilman erillisiä koulutuksia. Tarkoituksemme oli koostaa selkeitä, helppokäyttöisiä ja tietoa tuottavia menetelmiä ja työvälaineita. Valintoja tehdessä pidimme mielessämme lapsikeskeisen näkökulman. Kohensimme joidenkin työvälaineiden ulkoasua, jotta ne olisivat visuaalisesti kiinnostavampia ja täten lisäisi asiakkaiden innokkuutta työskentelyyn. Koemme onnistuneemme menetelmien ja työvälaineiden koostamisessa varsin hyvin. Uskomme, että menetelmäpankin aiheita rajaamalla menetelmäpankin sisällöstä olisi saanut yksityiskohtaisemman ja syvällisemmän. Toisaalta tavoitteena oli rakentaa keskeisimpiä perhetyössä kohdattavia aiheita ja haasteita vastaava tuotos, jolloin käytettävissä olevin

aikaresurssein syvällisempi tarkastelu ei olisi ollut mahdollista. Toivommekin, että luomamme menetelmäpankki saisi tulevaisuudessa elää perhetyön arjessa mukana, muuttuen ja kuvastaen työntekijöiden ja asiakkaiden tarpeita ja toiveita. Vaikka perhetyössä on paljon vakiintuneita, hyviksi ja toimiviksi todettuja työvälineitä ja menetelmiä, putkahtelee niiden seuraksi jatkuvasti myös uusia innovatiivisia menetelmiä, joita vakiinnuttaa osaksi työtä. Ajattelempa, että sivustolle voisi koostaa myös esimerkiksi työn sisältöön ja työkäytänteisiin liittyvää tietoa ja materiaalia, jolloin sivusto voisi toimia myös opiskelijoiden ja uusien työntekijöiden kattavana perehdytysvälineenä.

Lähteet

Painetut

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2. painos. Helsinki: Edita.

Korhonen, S. & Holopainen, L. 2015. Vanhempana vahvemmaksi - kohti myönteistä vuorovaikutusta. Jyväskylä: Grano Oy.

Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. 2014. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.

Sähköiset

Aaltio, E. & Isokuortti, N. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Työpaperi 33/2019. THL. Viitattu 11.11.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138967/Tyopaperi%2033%20Systemisen%20astensuojelun%20toimintamallin%20ydinelementit%20Aaltio%20ja%20Isokuortti_VALMIS.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Aaltonen, S. & Heikkinen, A. 2013. Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä 4. uudistettu painos. Viitattu 28.4.2022.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-853-7>

Alatalo, M., Lappi, K., & Petrelius, P. 2017. Lapsikeskeinen suojele ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Työpaperi 21/2017. THL. Viitattu. 10.11.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134616/URN_ISBN_978-952-302-859-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Alatalo, M., Miettunen, N., Liukko, E., Kettunen, N. & Normia-Ahlsten, L. 2019. Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa. Työpaperi 39/2019. THL. Viitattu 9.11.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139080/URN_ISBN_978-952-302-797-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Anglé, S. 2020. Motivoiva haastattelu ja ratkaisukeskeinen työskentelytapa. Käypä hoito-suositus. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Viitattu 3.5.2022.

<https://www.kaypahoito.fi/nix02726>

Eriksson, P., Nelimarkka, S., Paasivirta, A., Tilli A. & Yliruka L. 2021. Koronan vaikutukset lastensuojeluun - Osa 2. Tutkimuksesta tiiviisti 16/2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitosis.

Viitattu 7.12.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141537/URN_ISBN_978-952-343-644-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Go Strong Oy. 2022a. Viitattu 28.4.2022. <https://www.gostrong.fi>

Go Strong Oy. 2022b. Go Strong - Avopalvelut. Viitattu 28.4.2022.

<https://www.gostrong.fi/palvelut/avopalvelut>

Go Strong Oy. 2022c. Perhetyö ja tehostettu perhetyö. Viitattu 28.4.2022.

<https://www.gostrong.fi/palvelut/avopalvelut/perhetyo>

Hirvonen, J., Niiranen-Linkama, P. & Saksio, M. 2015. Sosionomit asiakastyön kentillä.

Viitattu 23.9.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-588-510-4>

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö, Pelastakaa Lapset ry & Punainen Risti. 2021.

Kannanotto. Perhetyössä tarvitaan digitaalisia työkaluja. Viitattu 10.12.2021.

<https://itla.fi/wp-content/uploads/sites/2/2021/04/Kannanotto-Perhetyossa-tarvitaan-digitaalisia-tyokaluja.pdf>

Julkunen, P. 2015. Perhetyötä yhdessä: sosiaaliohjaajat lastensuojelun lapsilähtöisen perhetyön kehittäjinä. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Hyvinkää. Viitattu 23.3.2022.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201505076797>

Kaikko, K. & Friis, L. 2013. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Bardy, M. (toim.)

Lastensuojelun ytimissä 4. uudistettu painos. Viitattu 25.9.2021.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-853-7>

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon.

Hoitotiede 4/2013, 291-301. Viitattu 2.10.2021.

<https://www.proquest.com/docview/1469873650/>

Kuronen, H. & Weckman, S. 2010. Nopsa perhetyön menetelmien arviointi työntekijöiden näkökulmasta. Laurea-ammattikorkeakoulu. Espoo. Viitattu 23.3.2022.

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010112415405>

Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 10.11.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Näkki, P. & Sayed, T. 2015. Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. E-kirja. Helsinki: Edita Publishing Oy. Viitattu 7.11.2021.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. E-kirja. Helsinki: Sanoma Pro Oy. Viitattu 24.11.2021

Perhetyön perhonen. 2018. Työkirja perhetyön ja perhekuntoutuksen toimijoille. Viitattu 10.11.2021.

<https://www.lap Pohjoissavo.fi/media/lastensuojelu/perhetyon-perhonen-tyokirja.pdf>

Rantanen, T. & Toikko, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. E-kirja. Tampere: Tampere University Press. Viitattu 25.4.2022.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 4.12.2020.

<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 10.11.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

STM. 2017. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Viitattu 1.5.2022.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf

STM. 2021. Sosiaalipalvelut. Viitattu 10.11.2021. <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>

THL. 2020. Perhetyö ja tehostettu perhetyö.
Viitattu 10.11.2021. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo-ja-tehostettu-perhetyo>

THL. 2021. Perhetyö. Viitattu 10.11.2021. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>

THL. 2022a. Systeminen toimintamalli lastensuojelussa. Viitattu 30.4.2022.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/systeminen-toimintamalli-lastensuojelussa>

THL. 2022b. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. Viitattu 2.5.2022.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/dialogiset-toimintavat/dialogisuus-ammattilaisen-ja-perheen-valilla>

THL. 2022c. Voimavaralähtöiset menetelmät. Viitattu 3.5.2022.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/aitiys-ja-lastenneuvola/neurolatyon-sisallot-ja-menetelmat/voimavaralahtoiset-menetelmat>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 1.9.2021.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 1.9.2021.
https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Vilkkä, H. 2021. Tutki ja kehitä. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 25.4.2021.

Julkaisemattomat

Kasi, J. 2014. Perhetyötä lastensuojelun avohuollon verkostossa: ammattilaisten näkemyksiä perhetyöstä Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 23.3.2022.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202006245031>

Lahtinen, P. 2008. Perhetyön menetelmät opiskelijoiden teksteissä: tutkimus perhetyön opiskelijoiden menetelmäkuvauksista. Lisensiaatin työ. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 23.3.2022.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201211153015>

Kuviot

Kuvio 1: Kehittämistyön prosessikaavio mukailtu Ojasalo, Moilanen & Ritalahti (2015, 24) ... 19

Kuvio 2: Ulkoisen menetelmän käyttöönottoprosessi (Kuronen & Weckman 2010, 71) 32

Taulukot

Taulukko 1: Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit 24

Taulukko 2: Kirjallisuuskatsaukseen valitut aineistot 26

Liitteet

Liite 1: Kysely saatekirjeineen	46
Liite 2: Menetelmäpankin näytesivut.....	47
Liite 3: Menetelmäpankin osoite	53

Liite 1: Kysely saatekirjeineen

Hei,

olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Laurea-ammattikorkeakoulusta. Toteutamme opinnäytetyömme yhteistyössä Go Strong Oy:n kanssa. Tarkoituksenamme on tuottaa perhetyönohjaajien työn tueksi sähköinen menetelmäpankki, jonka tavoitteena on yhtenäistää työkäytänteitä sekä edesauttaa työn sujuvuutta.

Tämän kyselyn avulla kartoitamme Go Strongin perhetyönohjaajien kokemuksia, näkemyksiä ja toiveita perhetyön menetelmällisyyteen liittyen. Tulemme hyödyntämään kyselyn tuloksia menetelmäpankin sisällön laadinnassa. Sisällön laadintaa ohjaa lisäksi kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Menetelmäpankki valmistuu kevään 2022 aikana, jonka jälkeen saatte sen käyttöönnne.

Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista ja vastaukset tallentuvat anonymisti. Vastauksia käsitellään luottamuksellisesti ja ne hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Kyselyn tuloksia analysoimme siten, että yksittäinen vastaaja ei ole tunnistettavissa. Valmis opinnäytetyö julkaistaan osoitteessa www.theseus.fi, jossa se on vapaasti luettavissa.

Toivomme, että käytät hetken aikaasi vastataksesi kyselyyn. Vastaathan 31.1.2022 mennessä, kiitos! Vastaamme mielellämme, mikäli teillä herää kysymyksiä kyselyyn tai opinnäytetyöhömmme liittyen.

Yhteistyöstä kiittäen,

Teresa Koikkalainen
teresa.koikkalainen@student.laurea.fi

Miia Saarinen
miia.saarinen@student.laurea.fi

1. Kuvaile minkälaisia menetelmiä käytät osana päivittäistä asiakastyötäsi? Voit halutessasi myös nimetä menetelmiä.

- A) lasten kanssa?
- B) aikuisten kanssa?

2. Minkä tyyppiset menetelmät koet erityisen toimiviksi ja miksi?

3. Onko sinulla mielessäsi menetelmiä, jotka haluaisit ehdottomasti osaksi menetelmäpankkia?

4. Minkä tyyppisiin asiakastilanteisiin toivot uusia menetelmiä?

5. Minkälaisia menetelmiä kaipaavat asiakastyön tueksi?

Toteutamme menetelmäpankin sähköisessä muodossa, jotta se on helposti saavutettava, käytettävä ja muokattava. Tällä hetkellä ajatuksena on koostaa menetelmäpankki blogialustalle.

6. Minkälaisia toiveita sinulla on menetelmäpankin toteutusta ajatellen?

7. Muita ajatuksia, ehdotuksia tai ideoita? Sana on vapaa.

Liite 2: Menetelmäpankin näytesivut

Oma sivusto Lukija Kirjoita

Create your website with WordPress.com Aloitus

LAPSET ▾ NUORET ▾ VANHEMMUUS ▾ TUTUSTUMINEN ▾ ARKI ▾ KUVATUKI ▾ ROOLIKARTAT ▾

TUNNETAIDOT ▾ VOIMAVARAT JA VAHVUUDET ▾ SUKUPUU- JA VERKOSTOTYÖSKENTELY ▾ NEPSY ▾

MIELENTERVEYS ▾ PÄIHTEET ▾ MAAHANMUUTTAJAT ▾

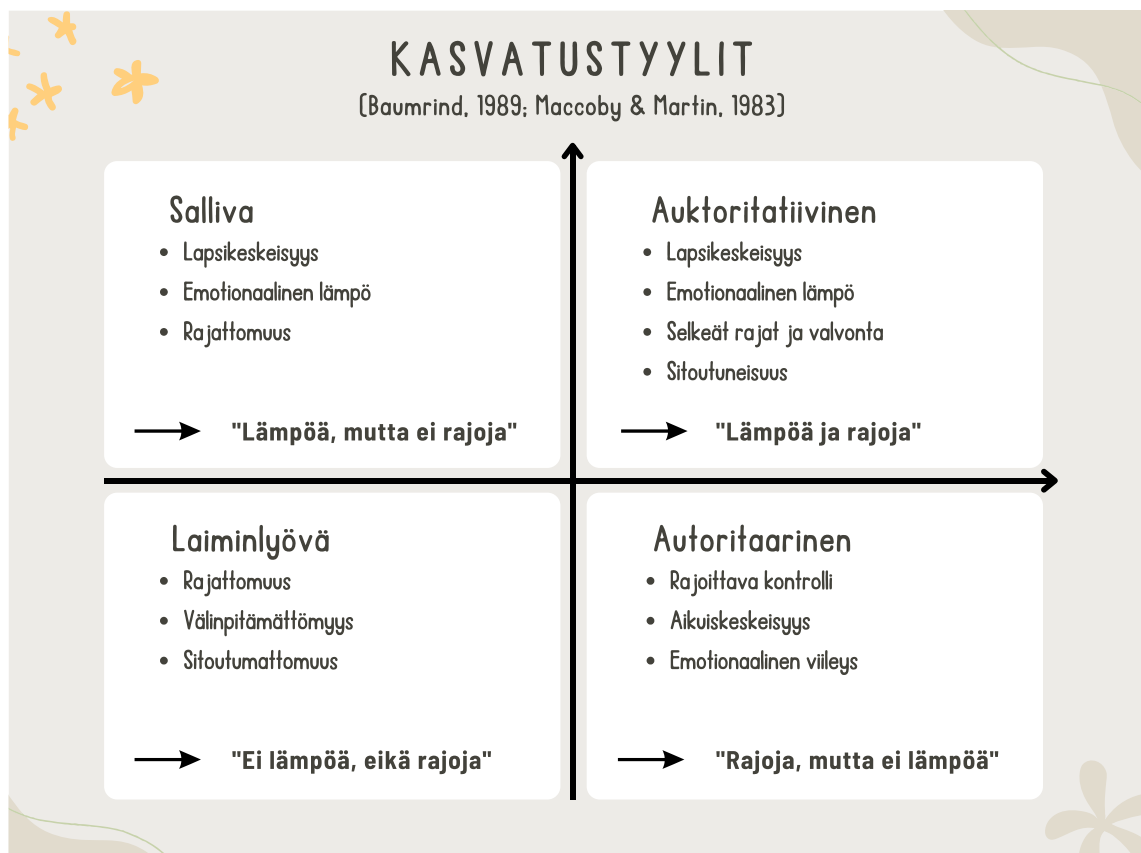
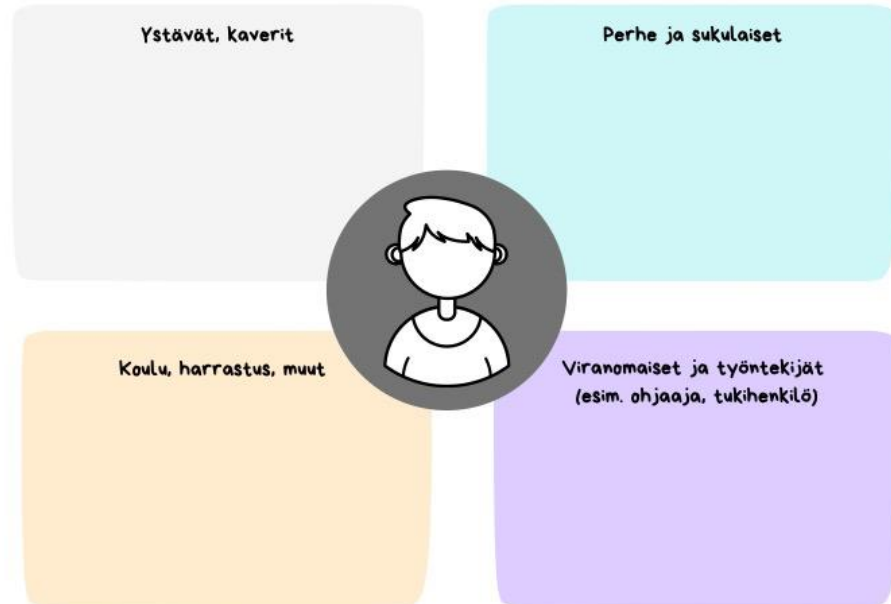
Menetelmäpankki

MENETELMIÄ JA TYÖVÄLINEITÄ

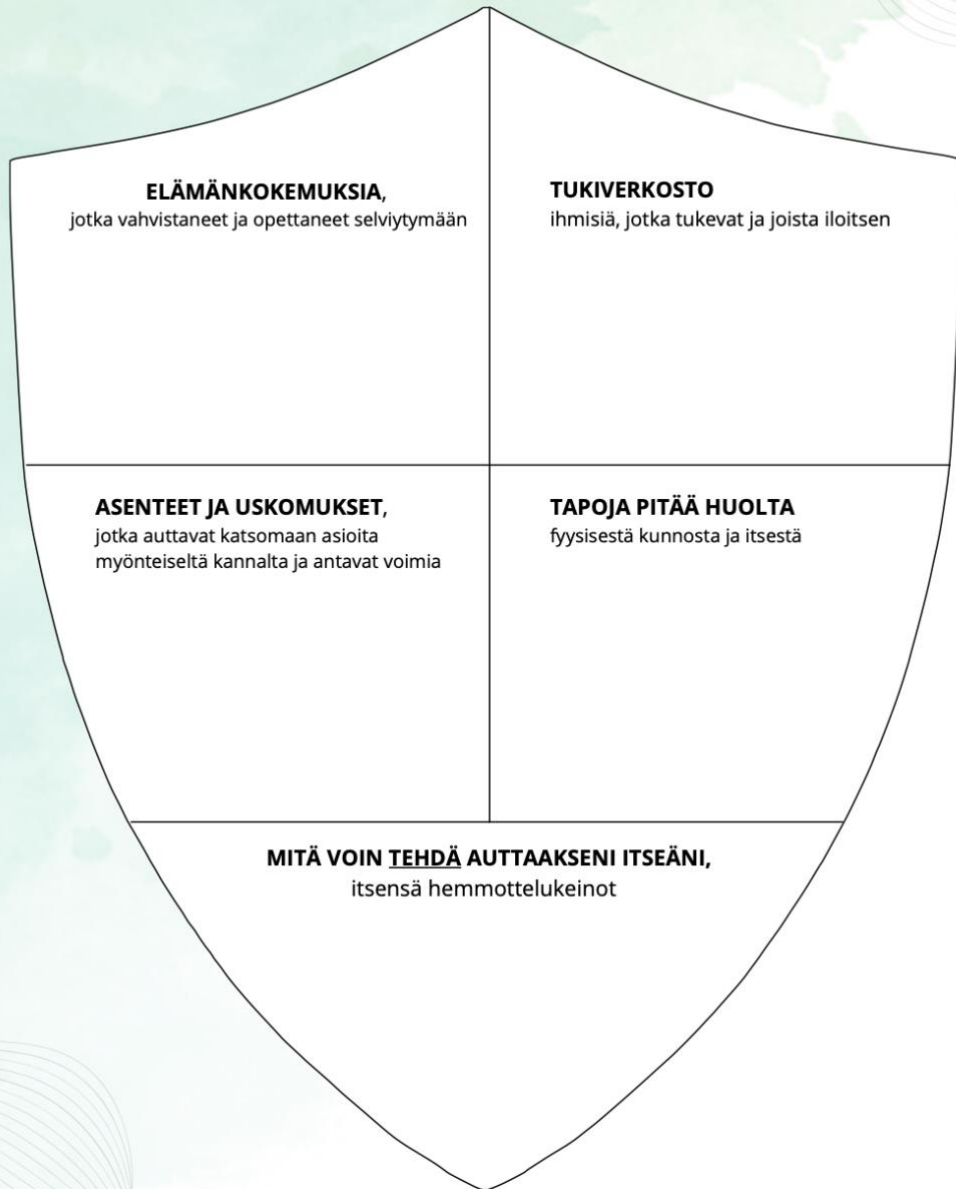
Mukautu Muokkaa Tilastot ...

Minulle tärkeät ihmiset

Voimavarakilpi

Uuden taidon harjoittelu

Harjoittelijan nimi: _____

Harjoitettava taito: _____

Miten harjoittelen: _____

Lähtö!

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Kuka minua kannustaa:

Jokaisesta
harjoittelukerrasta saat
laittaa ruutuun yhden merkin!

Mitä hyötyä taidon oppimisesta on?

Harjoittelun aikana olen onnistunut:

Palkinto:

Minun aamuni

Nimi: _____ Viikko: _____

AAMUTOIMET:

	MA	TI	KE	TO	PE	LA	SU

Kotityötaulukko

1 rasti = 1 piste _ pistettä = palkinto

palkinto = _____

.....

.....

.....

.....

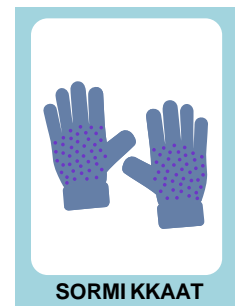
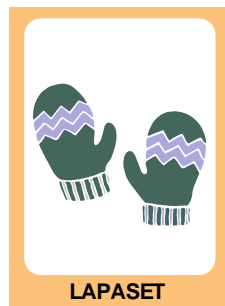
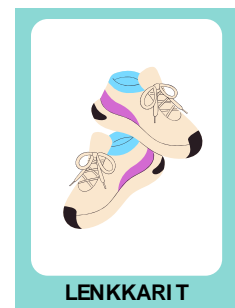
.....

.....

.....

.....

.....

Liite 3: Menetelmäpankin osoite

<https://gostrongmateriaalit.wordpress.com>